

58. Београдски међународни сусрети писаца

У старом здању Конака кнегиње Љубице, 1. октобра, отворени су 58. Београдски међународни сусрети писаца. Сусрете је свечано отворио заменик градоначелника Београда, Горан Весић, а у име организатора и домаћина, Удружења књижевника Србије, присутнима су се обратили председник и заменик председника УКС, Милован Витезовић и Милош Јанковић, пожелевши гостима добродошлицу и успешно учешће у манифестацији дружења и упознавања посленика писане и казиване речи и афирмације културе, књижевности и језика различитих народа, која траје више од пола века. Учеснике је поздравио и представио их Видак М. Масловарић, члан УО УКС и секретар Одбора за организацију Сусрета, а обратила им се и Јелена Медаковић, директорка Музеја града Београда. Догађају, значајном за културну сцену присуствовао је и Градски секретар за културу Иван Карл. Програм су модерирале Гроздана Лучић Лалић и Нина Симић Панић, која је уз Гордану Најчевић симултано преводила. У културно-уметничком делу програма наступили су Хор краљице Марије и Урош Дојчиновић.

Овогодишњи Сусрети протичу у знаку обележавања јубилеја значајних српских и светских писаца: Боре Станковића, Иве Андрића, Добрице Ћосића, Васка Попе, Миодрага Булатовића, Фјодора Михајловича Достојевског и Гистава Флобера. Организацију и одржавање помогли су: Министарство културе и информисања, Секретаријат за културу града Београда, Град Чачак, Град Сремска Митровица, Културно-просветна заједница Србије, ПИ – организација за колективно остваривање права интерпретатора, Конак кнегиње Љубице, Књижевно друштво Мрчајевци, ИК „Филип Вишњић“, Штампарииа „Dinex“.

Из поздравног говора Милоша Јанковића

Београдски међународни сусрети писаца су од оних манифестација које својим трајањем, дужим од пола века, сведоче о

Милош Јанковић

савремености писане речи, о немерљивом значају књижевности и језика у животу и колективном памћењу народа. И овогодишње Сусрете одржавамо у условима глобалне епидемије, у форми која је редукована и прилагођена пандемијској пошастии, делимично ипак и на начин који је најприближнији оном облику по коме су наша полувековна књижевна дружења била позната, а не као што је то било прошле године – у виртуалном простору, преко комуникацијских платформи и видео конференције, мада ће и тај вид, уз помоћ и сарадњу колега из Удружења Адлигат, бити заступљен.

Сусрети својим програмима обележавају значајне годишњице у српској књижевности: 145 година од рођења Боре Станковића, 100 година од рођења Добрице Ћосића, 60 година од добијања Нобелове награде Иве Андрића и 30 година од смрти Васка Попе и Миодрага Булатовића.

Они су и прилика да се отпочне са реализацијом стратешког пројекта којег је УО УКС, на челу са председником Милованом Витезовићем, конципирао и ус-

војио, а тиче се стварања *Савеза српских писаца и иријателја српске књижевности* – као организационог облика окупљања књижевних стваралаца и поштовалаца српског језика и књижевности око идеје очувања српског језика и ћириличног писма – без обзира на то у којој држави живе... Сви они који српско књижево културно наслеђе воле, поштују, прате, чувају и негују – требало би да имају своју еснафску, струковну, организацију.

Потом се Милош Јанковић захвалио Скупштини града и заменику градоначелника, Горану Весићу, што су нашу Манифестацију подржали, као и до сада, као што ће чинити и убудуће и омогућили нам да наше заједничке госте дочекамо у овом прелепом здању.

Из обраћања Горана Весића

Горан Весић, заменик градоначелника, свечано је отворио 58. Београдске међународне сусрете писаца, истакавши да је ова манифестација за Град Београд једна од најзначајнијих и да је са Удружењем књижевника Србије заједно организују. Саопштио је да је Скупштина Града донела одлуку о оснивању две књижевне награде, *Београдски победник* за најбољи роман и *Душко Радовић* за дечју књижевност, које ће се додељивати на основу конкурса Библиотеке града Београда. Тиме град Београд манифестује колико му је стало до књижевности, уз чињеницу да ће новчани износ награде бити највећи у Србији и наду да ће жири самосталним доношењем одлука потврдити њену кредибилност.

Горан Весић

Весић је подсетио да је у Заводу за заштиту споменика у току израда пројекта реконструкције Пироћанчеве куће у Француској 7, седишта УКС, те да ће након реконструкције то бити „прави дом писаца“. Заменик градоначелника је обнародовао и одлуке о изради споменика истакнутим српским писцима: Мешу Селимовићу, Милошу Црњанском, Јовану Јовановићу Змају и Васку Попи, и најавио завршетак споменика Александру Дероку. Поменуто је и заједничку иницијативу Града и УКС о потреби прављења куће српских писаца, са легатима најзначајнијих књижевника, где би посетиоци могли да виде радне собе и дигитализоване рукописе, а која би била и место окупљања писаца и организовања књижевних вечери и догађаја.

Горан Весић је упутио снажну подршку Града Удружењу књижевника Србије и српским писцима, истичући да ће Београд учинити све у оквиру својих могућности на побољшању статуса и положаја писаца у друштву.

Из беседе Милована Витезовића

На свечаном отварању беседио је и председник УКС, Милован Витезовић, указавши на изузетан значај овогодишњих сусретања, који се, упркос ограничењима, одржавају „у живо“, а важни су за културну сарадњу и боље разумевање међу пријатељским народима, али и међу српским књижевним ствараоцима, па је апострофирао иницијативу УКС о асоцијативном повезивању и успостави *Савеза српских писаца и иријателја српске књижевности* из земаља окружења, Румуније, Мађарске и српске дијаспоре широм

света, али и свих оних који поштују и воле српски језик, ћирилицу, српску књижевност и стваралаштво, додавши да су већ успостављени многи контакти и обављени разговори, како би се ова, надам се, корисна иницијатива што пре реализовала.

Милован Витезовић

Беседио је о историјату Београдских међународних сусрета, истичући да је Удружење увек било покретач и васпоставитељ сарадње и разумевања међу писцима целог света, те да је Београд у 58 година одржавања манифестације угостио многе значајне светске и домаће писце, међу којима и нобеловце. Витезовић је посебно апострофирао изузетну сарадњу са градским властима, који готово безрезервно подржавају све иницијативе и друштвено корисне интенције које програмски спроводи УКС.

На крају се председник УКС фокусирао на наше знамените писце у знаку чијих јубилеја ће протећи предстојећи Сусрети, наводећи фрагменте из личних сусретања и разговора са многим од њих – са неким је и друговао, али и писао о њима, нашавши посебно интересантним одређене анегдотске догађаје. У том духу је и завршио беседу, прочитавши у част њима епиграме, које је за ову прилику написао:

Андрић Иво

Он је у свему умео
Досићии мудри смисао.
Српски је писао:
Цео свет иа разумео.

Стиарао се да ирисутиан не буде
И кад иа хвале и кад иа куде.

Уз њеиа смо знали језике сиуијаиии.
Било је иријатиино с њим иоћуијаиии.

Па целој животиа сваки је чекао
Да иамии оно шиио му је рекао.

Процеди једном: „На крају знам
Човеку је сућено да осииане сам.“

Ћосић Добрица

Човек овој тила
За свако доба
Између два зла
Снаћу иа оба.

Булаиовић Миодраг

Пишући не беше скроман
Веран себи и свом духу.
Давао је душу за роман
Са ћаволима у дослуху.

Попа Васко

Певао је на дах.
Вукови су му завијали из тлаве.
Било је аићеисииички монах
Светио Саве.

Књижевно вече – страни писци

У свечаној сали Удружења књижевника Србије, у предвечерје првог дана 58. Међународних сусрета, приређено је књижевно представљање страних писаца, гостију наше манифестације. Видак М. Масловарић, уредник Трибине „Француска 7“ и секретар Одбора Сусрета, који је водио програм, поздравио је госте и поштоваоце писане и казиване речи, дајући, у кратком, историјат Удружења и мимоход кроз Сусрете у претходних преко пола века, наводећи импозантан број и значај писаца који су учествовали на београдским песничким сусретањима.

Потом се присутнима обратио Живорад Ајдачић, члан УО УКС, говорећи о значају сарадње, о Сусретима као месту укрштања различитих култура, књижевности и језика, које кроз литерарни изражај аутора имају много заједничких потки. То је и прилика где ће се гости из иностранства детаљније упознати са српском књижевношћу и српским језиком, наглашавајући посебно снажну иницијативу УКС о заштити ћириличног писма, што је резултирало и њеним озакоњењем.

Уз основне биографске и библиографске податаке, својом поезијом и понеком причом, представили су се писци: Фарид Хусеин (Азербејџан), Густав Мурин (Словачка), Вадим Месјац (Русија), Ива Николова (Бугарска), Петрос Голицис и Димитрис Леонцаос (Грчка), Тудор Крецу и Богдан Мунтеану (Румунија), Милан Буњевац (Француска), Предраг Бјелошевић и Горан Врачар (Република Српска) и Раденко Поповић (Црна Гора).

Књижевно вече – српски писци из расејања и суседних земаља

„Један од значајних програма који се традиционално приређују у склопу Београдских сусрета писаца, посвећен је прилици за боље представљање српских писаца из дијаспоре и земаља у окружењу, као и упознавања са проблемима у окупљању, дружењу и раду, али и боље међусобне комуникације српских књижевних удружења и клубова из различитих земаља“, истакао је Видак М. Масловарић на почетку саборовања присутних српских писаца у свечаној сали УКС, 2. октобра. Потом се књижевном скупу обратио Живорад Ајдачић, пожелевши добродошлицу и истакавши задовољство што је крвном удружење српских писаца домаћин нашим људима из расејања. Мисија српских литерата у иностранству није само књижевно стваралаштво, којим на најбољи

начин промовишу српску културу, него много шира, често просветитељска, усмерена на ширење и заштиту српског језика и ћирилице, помоћ и ангажовање у раду и развоју школства и наставе на српском језику.

Гости, наши писци из дијаспоре, изнели су искуства и потешкоће у деловању школа на српском језику, књижевних клубова и удружења, апострофирајући значај сусретања, као потпору у њиховом даљем деловању. Закључено је да постоји знатан

неискоришћен простор за бољу комуникацију. Своја искуства поделили су писци из Румуније, Славомир Гвозденовић и Предраг Деспотовић; Славица Мاستикоса Панзаловић, потпредседник УП Сегмица из Франкфурта; Божица Велоусис из Грчке; Димитрије Виденовић, из бечке Просвјете; Милан Буњевац из Француске и Раденко Поповић из Црне Горе.

Мајо Даниловић
Фото: Милан Панић

21. Међународни мрчајевачки песнички сусрети

На Тргу песника ОШ „Татомир Анђељих“ у Мрчајевцима, на 21. Међународним мрчајевачким песничким сусретима, уручене су 3. октобра *Повеља Мораве* овогодишњим добитницима једине међународне песничке награде коју додељују Удружење књижевника Србије и Књижевно друштво „Мрчајевци“. Престижно песничко признање за целокупан књижевни опус домаћим ауторима, и стваралаштво на српском језику иностраним, ове године добили су српски песници Видак М. Масловарић и Душко М. Петровић, и Фарид Хусеин, песник из Азербејџана. Награде се традиционално добитницима уручују на крају Београдског међународног сусрета писца, чији су Мрчајевачки сусрети саставни део. Овогодишњи лауреати примили су их из руку народне посланице Милице Дачић, уметничког директора Београдског међународног сусрета писца Живорада Ајдацића, а честиткама се придружио и заменик градоначелника Владан Милић у име Града Чачка, као покровитеља манифестације. Сви добитници ове песничке награде постају и „Почасни грађани Мрчајеваца“, а *Повеље* им је уручио председник МЗ Мрчајевци Радослав Божићевић. Имена награђених уписана су на *Песничкој сцени* на видиковцу Илијаку.

Већ је 21. пут да обележавамо традиционално окупљање песника из Србије и целог света, и поново смо престоница поезије. Сваке јесени наша варошица се расцветала песницима који се овде окупљају, а песнички је за двадесет година 3.190 песника. Данас смо начели трећу деценију постојања и намера нам је да гајимо на граду *Повеља Мораве*, установљену 2003. године. Од 2007. године имена добитника се испишу на Песничкој сцени на видиковцу Илијаку и са овом годином на тој Песничкој громади уписано је 45 имена. Песнички сусрети су проглашени за манифестацију од културног значаја за Град Чачка, а у прошлој години су израђени Песнички трг и Песнички парк у дворишту школе, средствима Града, а поносни смо и на чињеницу да имамо пријатеље и донаторе који живе са сусретима: Вера и Бобан Марковић, Петар Ђорђевић, Радван Стојановић, Зоран Цветковић, Научно-технолошки парк, Градско зеленило и

Удружење књижевника Србије, као организатор. Вредност сусрета је и њихова будућност, јер гајимо посебан однос према младим песницима спровођењем наградног литерарног конкурса. То је оно што краси ове сусрете, као и долазак песника из целог света, на шта смо ми Мрчајевчани нарочито поносни – подсетио је Луне Левајац, оснивач и уметнички руководиолац и домаћин манифестације 21. годину.

Поред добитника песничке награде *Повеља Мораве* Фарид Хусеина из Азербејџана, у песничком маратону 21. Међународних мрчајевачких песничких сусрета, уз домаће ауторе, огласили су се својом поезијом и: Густав Мурин, Вадим Месјац, Ива Николова, Петрос Голицис, Димитрис Леонцакос, Ђорђе Дабарчић, Горан Врачар, Жељко Пржуљ и Раденко Поповић. Представила их је генерални секретар УКС Гроздана Лучић и сви су говорили своју поезију заједно са домаћим ауторима, и на Песничком тргу и испред Песничке стене на Илијаку, где је осведочено трајно обележавање свих имена добитника *Повеље Мораве*. Она је представила и госте из света музике, гитаристу светског гласа Уроша Дојчиновића и оперску уметницу Тању Андрејић. Дојчиновић је истакао да су „поезија и музика увек били у дослуху“ и подсетио да су корени свега тога у античкој Грчкој у којој је било незамисливо истовремено показивати тело, а не обазирати се на дух.

Сусрети су отворени песмом „Ода поезији“, коју је написала и компоновала Весна Јевђевић, директорка ОШ „Татомир Анђељих“, а извели је ученици у дворишту школе, које је Песничким тргом – амфитеатром, вратило поезију на пијестал античких размера...

Образложења о одлуци жирија о овогодишњим добитницима *Повеље Мораве*, изнео је Радомир Андрић, подсетивши да су о лауреатима поред њега одлучивали и Милован Витезовић, председник УКС, Зорица Арсић Мандарић, Срба Игњатовић (сви ранији добитници) и Луне Левајац, Андрић је поздравио Мрчајевчане и госте, као и Град који помаже Песничке сусрете и истакао да сваке године привлачимо нова имена, а ове године су то нама драги песници и пријатељи из света који су већ на неки начин уграђени у овај фестивал годинама. Представио је поезију песника из Азербејџана Фарид Хусеина, „даровитог и осведоченог у трагању за модерном поетиком“, који је својевремено објавио код нас књигу и навео да је азербејџанска поезија све присутнија:

– То потврђују многи до сада објављени његови стихови у српским листовима и зборницима, а надам се књиге *Часови васиљашања духа* и *У њељу*. Заправо, Фарид Хусеин из поезије, не само непосредног посматрача већ и интелектуалног чиниоца остварује аутентичне стихове, дубоко проживљене и осенчене неминовним сумњама и неспокојима, посебно у преслишавању суштества љубави и свеколиких оптерећења на раменима оновремених људи. То је и нама и те како потребно у овом времену – рекао је Радомир Андрић у краћем читалачком запису, напомињући да песник „налази пролаз до свога духовног хоризонта и обзнањује магнетну привлачност лирског језика унутар разноликих емотивних стања“.

Говорећи о домаћим лауреатима, Радомир Андрић је истакао да је Видак М. Масловарић дуго присутан у нашој књижевности и поезији, а увелико се бави и књижевном критиком, издвојивши његове поетске рукописе *Маија речи* и *Изумишљење дугућности*, у којима говори о савременом добу и угрожености човека у планетарним размерама. „Својим књигама Масловарић обезбеђује више продора у саму суштственост речи модерним језиком сажетим и зачетим да делатно сведоче о овом свету, изазваном између искушатеља и искупитеља“, са залагањем за највише хуманистичке вредности у талогу овог, по много чему, контроверзног времена. За Душка М. Петровића Андрић тврди

да је спој „духовности и духовитости“, јер је одлика његовог наратива један хумористички, сатиричан однос према животи, што је најбоље изразио на страницама листа „Јез“, као и у другим текстовима и књигама сатира. У избору његове нове поезије која је преведена и на енглески језик налазе се стихови који заслужују нашу пажњу „због тог хтења и трагања за душевним озарењем“. Његов дух се ослања на народну традицију и изворе које су носили у себи Петар Кочић или Бранко Ћопић, јер је из тог завичаја и поникао. Као српски песник Душко М. Петровић је одавно заслужио једно овакво признање, навео је Андрић.

Прег Песничком сценом у Мрчајевцима

Народна посланица Милица Дачић, која је песнички стасавала уз манифестацију, отворила је у име Града Чачка 21. Међународне мрчајевачке песничке сусрете након чега су уручене награде добитницима и Захвалнице са називом „Моравски извор“:

– Ово је манифестација уз коју сам ја на неки начин порасла, али нећу рећи да сам јој дорасла, јер она је већа од свих нас и чини ми се да ће управо зато што се одвија на овом прелепом месту, нашој школи у Мрчајевцима, трајати много дужи него што сви ми трајемо – истакла је Милица Дачић и захвалила Удружењу књижевника Србије и Лунету Левајцу што заједно промовишу овај лепо крај Србије на изванредан начин. Изразила је

Песници и домаћини у Сремској Митровици

и задовољство што је овог пута међу нама песник из Азербејџана, државе са којом Србија има заиста пријатељске односе.

Речима подршке Песничким сусретима обратио се и заменик градоначелника Владан Милић, коме је уручена Захвалница, а лепо изненађење је било што се представио и као зналац поезије, кажући једну од њему омиљених песама. Песникиња Надежда Танасковић из Краљева прогласила је науспешније радове на конкурс Књижевног друштва Мрчајевци за ученике основних и средњих школа.

Потом су се лауреати бираним речим захвалили на изузетном признању, какво јесте *Повеља Мораве*, а Фарид Хусеин, песник из Азербејџана, који је већ учествовао на књижевним фестивалима у Србији, говорио је о књижевно-уметничкој сарадњи, истакавши да су наше књижевности сродне, да су они објавили многа дела реномираних српских књижевника, како класика, тако и савременика, од Иве Андрића, Радомира Андрића и многих других, а читав број угледног магазина посвећен је српској књижевности.

Преводаца је била
Нина Симић Панић.

Зорица Лешовић Станојевић
Фото: Мирослав Бојовић

Књижевни сусрети у Сремској Митровици

Током 58. Београдских међународних сусрета писца, једна група културних посленика из Србије и књижевних гостију из иностранства посетила је 3. и 4. октобра Сремску Митровицу. Живорад Ајдацић, Веселин Мишњић, двојица овогодишњих добитника престижног међународног признања *Повеља Мораве*, Видак Масловарић и Фарид Хусеин из Азербејџана, истакнута књижевница и новинарка из Бугарске Ива Николова, двојица добитника признања *Моравски извор*, Мајо Даниловић и Милан Панић, и

Нина Симић Панић учествовали су, поред домаћих књижевника из Сремске Митровице, на књижевној вечери уприличеној у сарадњи са градском управом.

Градоначелница Светлана Миловановић је уз подршку Туристичке организације Сремске Митровице госте срдечно поздравила и причинила им задовољство уручивши им монографију *Сремска Миштровица траг вредности од царске кћери*, билингвално издање књиге *Иконе Срема* и плакете којима их је званично именovala за почасне грађане царског града Сирмијума. Током кратког, али садржајног боравка у Сремској Митровици, гости су уз значајну помоћ Миомира Филиповића Фиће имали прилике да се упознају са богатом историјом и природним лепотама

овог културолошког значајног подручја, те су посетили и специјални резерват природе Засавица и затворски музеј чија је стална изложбена поставка под називом „Запечаћене судбине“ посвећена историјској улози затворског комплекса и страдању Срба током Првог и Другог светског рата.

Књижевни сусрети на Златибору

Гости Сусрета писца, Горан Врачар, Жељко Пржуљ и Раденко Поповић, уз Дејана Мاستиловића, културног после-

Маија Бећковић

ника и директора ИК „Филип Вишњић“, учествовали су 4. октобра на културној манифестацији *Песничке вајре Златиборске*, чији су организатори општина Чајетина, ТО Златибор и Удружење „Међународни фестивал филма“, уз са-

радњу са Удружењем књижевника Србије, КПЗ Србије и уз учешће Књижевне заједнице за Златиборски округ.

Програм је отпочео паљењем ватре на Шуматном брду на Златибору. Исту је упалио академик и песник Матија Бећковић, овогодишњи добитник Повеље *Песничких вајри златиборских* и Повеље *Златиборски видовански вијез*. Ова песничка сусретања су се одвијала у знаку прославе

Вечерњи програм на Златибору

200 година од рођења Достојевског, али и поезије овогодишњег лауреата.

У здању Културног центра Златибор, наши песнички гости из Републике Српске и Црне Горе су, уз завичајну песникињу Мирјану Ранковић Луковић, говорили своју поезију. Наступили су и драмска уметница Ивана Жигон, Дивна Марић и Слободан Љубичић, прваци драме Ужичког позоришта, а Матија Бећковић је казивао своје песме.

Нина Симић Панић
Фото: Милан Панић

Округли сто – обележавање јубилеја

Ова година је више него богата значајним годишњицама писаца класика, како светских, тако и српских. Одбор за организацију 58. Београдских међународних сусрета писаца одлучио је да се обележе битне годишњице: 145 година од рођења Боре Станковића, 100 година од рођења Добрице Ћосића, 60 година од доделе Нобелове награде Иви Андрићу, 30 година од смрти Васка Попе, 30 година од смрти Миодрага Булатовића, 200 година од рођења Фјодора Михајловича Достојевског и 200 година од рођења Гистава Флобера. Поред сећања на њих и у другим програмима Сусрета, 2. октобра у Свечаној сали УКС организован је Округли сто на којем су учествовали: Миливоје Павловић, Зоран Аврамовић, Миливоје Баћковић, Веселин Мишњић, Милан Буњевац, Александар Чотрић. Глумац Милан Пази Михаиловић говорио је одломке и стихове из дела јубилараца. Округли сто је уредио и водио Видак М. Масловарић.

Зоран Аврамовић

Књижевни и политички легат Добрице Ћосића

Списатељско наслеђе Добрице Ћосића је уоквирено историјским, друштвеним и политичким временом у коме је живео. Његово свеколико стваралаштво усидрено је у другу половину XX и прву деценију XIX века. Бавио се „српском судбином на овој земљи“. Своје време је обухватио политичким мишљењем и деловањем, а историјску и националну калварију српског народа књижевним делом.

Писана оставштина Добрице Ћосића је огромна – романи, публицистички текстови, расправе, записи (дневници), интервјуи, писма, портрети писаца, пригодни говори – и добра су основа за проучавање односа књижевних и некњижевних текстова у његовом стваралаштву. За истраживача Ћосићевог дела незаобилазно је питање – да ли и каква стваралачка, сазнајна веза постоји између ових жанрова?

Српски народ, његова историја и његова судбина су тематска доминанта у

књижевним и некњижевним текстовима Добрице Ћосића. Али и ту постоје разлике. У политичким текстовима те теме се разматрају на неколико планова: нација; српска политика; српска кривица; антисрби, српски менталитет, југословенство, српско-хрватски односи, однос западне политике према Србима у време разбијања СФРЈ. Таквих значења у књижевним текстовима нема.

Српску књижевност је обогатио великим романима. Тиражи његових романа били су огромни, а то доказује утицај на читаоце и писце његовог времена. Ћосићев опус у књижевности није разнолик са становишта књижевних врста. Написао је седам романа (11 томова) у којима је обједињујућа тема трагична историја српског народа и српског човека од краја XIX и током XX века (*Далеко је сунце, Деобе, Време смрти, Време зла, Време власи*). Бајка са својом алегоријском сликом тоталитаризма и *Корени* са српском борбом да се постоји упркос свему, нису део доминантног тематског круга. За Ћосића књижевност је облик сазнања човека и народа, а не само идеал лепог („Писац треба да следи истину“). У савременом свету друштвени значај књижевности је ослабљен, наступило је време постмодерне и време лутајућих знакова у тексту. Али, остаће Ћосићева књижевност као што остаје књижевност великих класика од Сервантеса до Томаса Мана. Упркос свим књижевним модама.

Ћосић је правио разлику између књижевног и некњижевног текста. Свет Ћосићевих књижевних дела је нова духовна стварност, она стварност која је измаштана и када је неки жанр чврсто повезан са историјским чињеницама. Неки његови романи тематизују политичке догађаје и личности из времена у коме је он живео. Гласови јунака у романима нису гласови стварних људи. Живот у књижевним текстовима је интелектуална и имажинативна конструкција. Књижевни текст је производ Ћосићевог стваралачког слободог. Користи речи са особеним функцијама, организацијама и значењима.

Добрица Ћосић је био политички активиста и политички писац. Политичку активност остваривао је на више нивоа – политички функционер, писање политичких текстова, интервјуи, дневничке белешке, који на различите начине представљају мишљење и идеје аутора. Записи садрже размишљања и осећања о текућим догађајима. Он у некњижевним текстовима на различите начине представља своје мишљење и идеје о разним појавама и предметима. У политичким есејима његова мисао је развијена, поткрепљена знањима и ослоњена на чињенице. У другима је идеолошки набој јачи од аргументације. Записи су приватног карактера, публицистичке књиге и текстови јавног. Нема никакве сумње да се Ћосићеви књижевни и политички текстови разликују по свим структурним елементима осим у једном – остварују се у српском језику.

Добрица је био предводник демократских иницијатива и отпора репресији. Један је од првих Срба који су довели у питање југословенство и комунизам. Спојио је у свом јавном деловању демократију и националне интересе у борби за одбрану српских националних права и слобода. Једнако се борио против сопствених идеолошких и политичких заблуда.

Није једноставно открити мотивацију једне групе Ћосићевих мрзитеља. Да

ли завист, злоба, пакост – ко зна? На све лажи, клевете и оптужбе политичких противника и књижевних завидљиваца није одговарао. Следио је античку мудрост да не треба са сваком улазити у расправу.

Развој Ћосићеве политичке и идеолошке свести тече у сталној напетости између друштвене стварности и идеала, између „друштва срећне будућности“ и човекове природе, односно друштвене ирационалности. После рата био је атеиста али како године пролазе, често разговара са патријархом Павлом и открива значај православља за српски национални идентитет (и као питање смисла живота и смрти).

По чему ће српска култура трајно памтити Добрицу Ћосића?

Српске библиотеке ће чувати његова књижевна дела. Без претеривања се може рећи да је у књижевности његова слика Срба у XX веку слична по значају оној из XVIII века коју нам је оставио Црњански. Сеобе и деобе су наша судбина. А слични су и по томе што су стварали у једном делу свог живота под сталним политичким нападима. Зачудо, од комуниста, с том разликом што је Ћосић и припадао овој идеологији али се од ње одвојио.

Остаће пример српског патриоте: одбрана националних политичких, културних и моралних вредности, као што су језик, писмо и традиција, слобода, независност државе и нације и спремност на жртву. Један је од најзаслужнијих што се Србија вратила свом имену и својој држави. Поред књижевне оставштине, остаће у трајном памћењу да је Ћосић био један од предводника избављења Срба из југословенског изгубљеног века.

Кроз сва његова дела проткана су суштинска питања постојања: шта је човек? Какво је значење историје? Какве су врлине и мане српског народа? И низ других сличних питања. Завршавам ову реч са неколико Ћосићевих реченица о којима ваља размишљати:

„Има ли смисла борити се за слободу по сваку цену?“

„Какав смо то народ када у миру изгубимо [слободу], оно зашто смо гинули у рату?“

„Живот сам посветио броби против зла и мржње.“

„Одговорност је смисао мог постојања.“

„Зашто не могу да одолим пороку службења општем добру, култури народа?“

Миливоје Баћковић

Ф. М. Достојевски

Година 2021. је у знаку 200 година од рођења Фјодора Михајловича Достојевског.

Постојали су и они који су оспоравали дело Достојевског, попут Максима Горког, који је ипак рекао: „Генијалност Достојевског је неспорна; по снази и пластичности слике са његовим талентом може се упоредити само Шекспир“. Ниче изјављује „То је једини мислилац од кога сам нешто научио“. Томас Ман га проглашава „највећим психологом у светској књижевности“. Адлер сматра да је психоанализа као наука израсла из његових продора у човекову подсвест: „Достојевски стоји недостижан пред нашим очима. Ни данас још није исцрпљено све оно што је он дао као психолог“. За Цвајга је „дивљење његовој уметности, његовој душевној маестрији неизмерно, и уколико се дубље понире утолико нам изгледа невероватнија и силнија његова величина“. Андре Жид је писао: „Романи Достојевског, остајући романи, хтедох рећи књиге, истовремено су најустрептелији живот за који знам.“

А Достојевски после одређених пасуса изводи закључке у облику дефиниција:

„Да би човек умно поступао – један ум је мало.“ (*Злочин и казна*)

„Рус се веома често смеје тамо где треба плакати.“ (*Браћа Карамазови*)

„Ако желиш да победиш цео свет, победи себе.“ (*Зли дуси*)

„У апстрактној љубави према човечанству волиш скоро увек једино себе.“ (*Идиот*)

„Човек тражи не толико бога, колико чудеса.“ (Браћа Карамазови)

„Човек је биће које се свему навикне.“ (*Зайиси из мртвој дома*)

„Саосећање је најглавнији и можда, једини закон објективне стварности свет човечанства“ (*Идиот*)

„Бутање је велики таленат.“ (*Зли дуси*)

„Мени се чини да по смењу можеш познати човека, и ако вам је приликом првог сусрета пријатан смех неког од потпуно непознатих људи, онда слободно реците да је то добар човек.“ (*Зайиси из мртвој дома*)

„У нашој чудној Русији можеш да чиниш шта год хоћеш!“ (*Зли дуси*)

„Љубављу се све купује, све спашава; љубав је таква непроцењива ризница да за њу цео свет можеш да купиш, и не само за своје него и за туђе грехе можеш да се испутиш.“ (*Браћа Карамазови*)

„Ако ти желиш да будеш поштован, као прво и главно – поштуј сам себе.“ (*Понижени и увређени*)

„Подлаци воле поштене људе.“ (*Идиот*)

„Ниска душа, ослободивши се угњетавања, и сама угњетава.“ (*Село Сийејанчиково и његови жишљели*)

„Колико ли се само зла може искоренити искреношћу?“ (*Понижени и увређени*)

„Човек је тајна и загонетка и ако цео живот проведеш у њеном одгонетању, немој рећи да си узалуд проживео век.“ (*Из њисма брајту*)

„Ако ми докажу да истина није са Христом, ја ћу пре остати уз Христа него уз истину.“ (*Мртви дом*)

„Никаквим оковима и жигосањем нећеш натерати човека да заборави да је човек.“ (*Мртви дом*)

„Човек је биће које се на све навикава. Најбољи човек силом навике може да отупи као звер... Тешко је и замислити како се може изопачити природа човекова.“ (*Мртви дом*)

Достојевски се дуго борио са упливом романтизма, али се почео ослобађати тога јер га је живот отрежњавао, и ослобађа се Валтера Скота, Шилера и Хофманове фантастике и долази до става да није неопходно фантастиком пленити читаочеву свест, јер је сама стварност за то довољна и тако је настајао приповедач реалиста са критичким ставом према друштвеној стварности... И у свом реализму ишао је дотле да робијаше проглашава најдаровитијим и најбољим људима зато што су устали против судбине и сударили се са неправдом по цену своје трагедије...

Веселин Мишњић

Ф. М. Достојевски – увек и заувек, али не данас и не сутра

Два пуна века прошло је од рођења једног од највећих прозних писаца свих времена, ако не и највећег, Ф. М. Достојевског. Можда нема писца у историји књижевности, ако изузмемо Сервантеса, Шекспира, донекле Волтера и Милтона, којима се толико дуго, упорно и темељно бавила и у неку руку и данас бави књижевна критика. После Николе Милошевића, угледног филозофа и значајног књижевног критичара, који је осамдесетих година објавио осмотомну хрестоматију о Достојевском, што је био велики културолошки догађај немерљиво значајан како за књижевну хералдику, тако и за темељније и садржајније проучавање лика и дела великог Ф. М. Достојевског, нико код нас није прилежније и потпуније проучио и тумачио то дело.

Не може се оспорити чињеница да је Достојевски био најутицајнији писац руске књижевности, па и светске... Реализам Достојевског представља својеврсни прелаз према модернизму, јер његово стварање управо у епохи модернизма

постаје нека врста узора начина писања. Са аспекта књижевне технике његови су романи још увек блиски реализму због обухвата целине, начина карактеризације и доминирајуће нарације, док драматични дијалози, филозофске расправе и полифонија, чине од њега претечу модернизма. Без сумње је утемељитељ психолошког романа. По многим теоретичарима књижевности Достојевски је и претеча егзистенцијализма.

Оца му Михаила, хирурга и алкохоличара, највероватније (1839) су убили његови кметови, које је малтретирао у пијаном стању. Рана смрт оца је на младог Достојевског оставила моћне трауме и дубоки траг. Зна се да је у тим годинама изузетно ценио Оноре де Балзака. Чак је 1843. у двадесет и другој години живота, превео на руски језик Балзаково дело *Евѐнија Гранде*. Достојевски је почео да пише своја дела отприлике у то време и 1846. године се појавио његов први роман у форми епитоларне прозе *Бедни људи*, који је добио одличне критике, а Висарион Бјелински је дао чувену карактеризацију: „Рођен је нови Гогољ”, не слутећи да ће у долазећем времену Достојевски надмашити Гогоља, али и све руске писце. Након објављивања приповетке „Беле ноћи” у рано јутро 23. априла 1849. године, Достојевски је ухапшен и провео је осам месеци у притвору у Петропавловској тврђави. На дан 16. новембра исте године је осуђен на смрт због деловања против власти у склопу интелектуалног круга Петрашевског. Пресуда је гласила: „Инжењерски поручник Ф. М. Достојевски, стар 28 година, због учешћа у злочиначким плановима и покушаја ширења брошура и прокламација штампаних у тајној штампарији – осуђује се на смрт стрељањем”. Смртна казна је 19. новембра преиначена по закључку војног суда на осам година тешког рада. Можемо само мислити какав би то губитак био за свеколико човечанство да је казна смрти спроведена у дело. Током овог периода повећао се број епилептичних напада за које је Достојевски имао генетску предиспозицију. Године 1854. је пуштен из затвора да би служио у сибирској регименти. Достојевски је провео наредних пет година као поручник у седмом батаљону који је био стационаран у тврђави у Семипалатинску, у данашњем Казахстану. Овај период се сматра за прекретницу у његовом животу. Достојевски је у то време напустио раније политичке ставове и вратио се традиционалним руским вредностима. Постао је убеђени хришћанин и велики противник филозофије ниҳилизма. Зна се да је коцкање постало његов велики порок, а касније је из тог искуства и настало дело *Коцкар*. Од 1873. до 1881. написао је своја најзначајнија дела. Поменимо и то да је за време Првог српско-турског рата 1876–1877, више пута писао о Србији и Црној Гори, писао је и о Черњајеву и добровољцима. Тих година почиње рад на роману *Браћа Карамазови*.

Траг који је на овим просторима оставио Достојевски, био је заиста велики. Нарочито у послератном периоду минулог века доживљава невероватну популарност како код познавалаца књижевности, писца тог времена, тако и код широких читалачких маса. Очекивано је да све библиотеке имају сабрана дела Достојевског, али нема куће која није имала неку књигу Достојевског. Ако изузмемо *Ану Каренину*, најпопуларнију књигу Лава Толстоја, код шире читалачке публике, *Рај и мир* без сумње је једно од највећих дела у историји књижевности које због своје обимности, и пре свега теме, није налазило пут до читалаца. Дочим, књиге Достојевског су биле радо читане, књижевни јунаци памћени, садржаји књига препричавани па је Достојевски код нас био омиљенији писац. Он је био авангарда чија је звезда блистала без престанка и чија слава није пролазила. Запад је са приличним кашњењем открио Достојевског као писца

и постхумно његова слава досеже планетарну популарност. Ми се сећамо плавих корица на делима Достојевског у 12 књига, потом у 16, да би најкомплетнија дела овог писца била штампана у издању Српске православне цркве у преко 20 књига. То не значи да су накнадно откривене неке нове књиге које Достојевски за живота није објавио, већ су уврштени критички и есејистички текстови и разна тумачења његовог бесмртног дела. У овом времену Лагуна објављује сабрана дела Достојевског у 14 томова.

Достојевски може мирно да почива у историји књижевности, и уопште у људској историји, јер он и његово дело тамо припадају, а у савременом свету и времену у којем живимо, и то је сурова чињеница, нема места ни за њега ни за многобројне велике књижевне ствараоце. Живимо једну гигабућу утопију у којој обитавају наша сећања, па и она на велике писце којима је била опчињена наша младост, сазревање, па и књижевни пут на којем смо очигледно мање више сви залутали.

Достојевски није више парадигма промене, заумности и није више ни образац вредносног суда. Живимо у времену када млади све знају о квази јунацима, потуљеним људима, у таквом свету у којем живимо и који је постао наша тужна реалност, кога брига за Достојевског или било којег великог писца.

Достојевски, нажалост, није само прича прошлог времена. Ова мала подсећања само указују на време славе великих стваралаца које је минуло и на једно ново време, где нема вредности које би било чиме мамиле хвалу и изазивале поштовање и дивљење. Достојевски је у овом времену мртав у сваком погледу. И то нам говори да смо утонули у муљ просечности и примитивизма сваке врсте и да отуда, како се чини, излаза нема.

Александар Чојирић

Евангелист љубави за жену – Бора Станковић

Један од најпознатијих и најзначајнијих српских писаца Борисав Бора Станковић, рођен је 1876. године у Врању, граду који се налази поред путева који воде ка Нишу, Скопљу, Солуну, Софији, Приштини... За време турске владавине ти путеви су имали велики трговачки и војни значај. Врањанци су се чврсто држали вере својих предака, али су у обичајима и навикама усвојили и много оријенталног, посебно више класе које су чинили трговци и газде.

Станковића, који је рано остао сироче, подигла је бака Злата. Од ње је наследио дар приповедача, а од покојног оца Стојана – лирски таленат. Упркос чињеници да је као младић отишао у Ниш, па у Београд, а затим неко време живео у Паризу (1903–1904), писац је остао присталица старих патријархалних обичаја, чије је нестајање посматрао са жаљењем и тугом. У својим делима Станковић је насликао стари живот без идеализације, истинито говорећи о судбини представника свих слојева друштва – велепоседника, трговца, просјака, занатлија, Цигана, „божјих људи”... Са посебном топлином и душевношћу, Станковић је говорио о тешкој судбини српске жене. Његова заслуга је у томе што је својом литературом открио до тада мало познати свет и показао га изванредно свеже и оригинално, обогативши српски реализам мајсторством психолошке анализе.

За петнаест година (1898–1913), почевши да објављује још као студент, Станковић је написао скоро сва своја дела. Године 1899. године објављена је прва књига његових прича *Из старијих јеванђеља*. Премијера драме *Кошћана* одржана је у Народном позоришту у Београду 22. јуна 1900; аутор је тада имао само двадесет пет година.

Пре Станковића, српска књижевност била је, како је то приметио Јован Скерлић, „ограничена на северне и западне српске

крајеве”. Бора је први у књижевност увео југоисточне српске земље, тај део Старе Србије који је Кнежевина Србија ослободила и прикључила магици 1877–1878. године. Станковић је бард тог новог живописног и занимљивог егзотичног света, свог завичајног Врања, у којем је провео детињство, које је оставило најмоћније и незаборавне успомене и од којег у својим причама не може бити поштеђен. Он не пише о савременом Врању, које је модернизовано, већ о граду из „стarih времена”, патријархалним људима са својим уским погледима, али срдачним животом. Бора описује шта је видео и осетио, обично портретише људе који су заиста постојали и дочарава догађаје који су се заиста збили. У његовом опису живота Врања постоји нешто врло „врањско”, локално – занимљиво архаично српско наречје. Штавише, у целом овом реалистичком опису једног од српских кутака, где су још сачувани многи древни и традиционални елементи, има нечег врло личног, импресионистичког, лирског...

Цело Борино стваралаштво прожето је успоменама на старе дане, на детињство, младост, на непресушну тежњу да живот у оном Врању сачува од заборавља. „Борисав Станковић је осетио ту неодговорену поезију прошлога и кроз њу га заволео са страшћу, љубављу која је прерасла у прави култ”, уочио је Милан Богдановић. Међутим, писац иде даље од завичајног друштвеног тла, даље од простора и времена који су описани у његовим делима, дубоко залазећи у психологију развлашћених, који под теретом пораза и губитка свих материјалних вредности губе и свој људски лик.

Књижевно дело Борисава Станковића можемо поделити на приповедачки, романсијерски и драмски опус. Пажњу ћемо посветити Бориним приповеткама, с обзиром на то да су оне мање познате и о њима је мање писано, него о његовим славнијим делима – романима и драмама.

Борине приповетке су покаткад прожете младалачком страшћу („Нушка”), покаткад пуне бола и патњи („Покојникова жена”), а покаткад радосну прошлог, мада и тада налазимо суморна расположења („Стари дани”). Станковић припада оним писцима код којих утисци и сећања из детињства имају пресудну улогу у књижевном раду. У више приповедака он је дао поезију младости и некадашњег живота у родном граду („Бурђевдан”, „У винограду”, „Нушка”...). Слика стварности, светла, прозрачна, поетична, помућена је у другим делима откривањем друштвених сукоба и душевних потреса. Станковићев свет, иако временски и просторно удаљен, није идиличан и бесконфликтан. Сукоби су стални и разноврсни, између старог и новог, коленивића и скоројевића, богатих и сиромашних, појединца и друштва. У средишту свих збивања налази се појединац и његова судбина.

Станковић је први унео у нашу књижевност тај „жал за младост”, једно ново осећање за савременике у књижевности. А што је најчудније, Бора је тај „жал”, не само описао први, него га и сам лично први одболовао, што се види из његових првих приповедака, кад му још није било пуних тридесет година. „Жал за младост” и не описује Станковић друкчије него као страх младог света да не пропадне младост, а не „жал” старих што је младост заиста прошла!

У првим Станковићевим причама, посећеним животу његовог родног града, преовладавају романтични сижеи, чак и у мрачним и невеселим ситуацијама. У збирци *Стари дани*, помало наивна похвала „добрим старим временима” претвара се у осуду древног морала патријархалног света. Натурализам у књижевности често се рађа из бола, из одбацивања нељудских услова живота – у Станковићевим делима постепено он уступа место реалистичном погледу на живот. Најближе натурализму су приче из циклуса „Божји људи”. Аутор збирке силази на дно живота, где тиња

постојање јуродивих, опседнутих, будала, који су чинили посебну касту у полу-средњовековном Врању 19. века. У Станковићевим скицама нема трагова верске мистике. Порицање друштва окошталог у традицијама прохујалог преноси се не максимама, већ самим сликањем. Из овог периода Станковићевог стваралаштва посебно вреди истаћи причу „Парапута”, која приказује горку судбину младе удовице коју је ломила лојалност према свом мужу након његове смрти. Породица је приморава, као казну за њен грех, не само да се покаје до своје смрти, већ и да служи шугавој малој будали Парапути.

У свим Станковићевим причама у којима постоји борба између истока и запада, између личности и маса, страсти и морала, сна и стварности, поезије и прозе живота, у свим овим стварима којима је могао да придаје смисао и поезију, Станковић увек учествује свом својом отвореном и ватреном душом. Писац на чудесан начин открива свет понижених и увређених. Читава његова збирка *Божји људи*, састављена од кратких приповедака и цртица, посвећена је онима који су одбачени од друштва, просјацима и поремећенима, од којих свако живи у неком свом нестварном свету.

Међутим, има у његовим причама и преступника као у руским романима, де-генерисаних људи и жена, затрованих манијака, клиничких лудака, каквих иначе скоро да и нема у народу. Али је то споредно, и мање значајно. Такву средину неуравнотежених и апсурдних лица изабрао је Станковић да у њу посеје све своје парадоксе о љубави, који су га затим направиле изузетним међу свим нашим приповедачима.

Више него и један други наш писац Станковић се бавио судбином жене. Жена је главна јунакиња у његовим најбољим делима, у приповеткама „Увела ружа” и

Зоран Аврамовић, Веселин Мишић и Миливоје Баћовић

„Покојникова жена”, у драми *Кошћана* и роману *Нечиста крв*. У „Покојниковој жени” јунакиња се немоћно батрга у мрежи патријархалних обичаја. Она је обезличена до анонимности: најпре сестра своје браће, затим жена свог мужа а после мужевљеве смрти његова удовица, покојникова жена, увек пред строгим испитивачким погледом родбине и света, као пред очима судија. Истинска љубав стално се потискује и на крају сасвим одбацује. Једина одлука коју је Аница самостално донела у животу била је уперена против ње саме: одбила је руку човека кога је одувек волела и пошла за невољеног.

„Овакав евангелист љубави за жену, Бора Станковић је успео да већ првим причама омађија своју генерацију, и да затим то исто осећање пренесе и на оне који су дошли и знатно после ње. И био је увек ненадмашан, и истински обојаван. Станковић је задивило наше људе као први који је у нашој прози проговорио срцем и о срцу. У нашу дотле тако студену причу, он је унео ватре и крви, младости и илузије, дубоке туге, и нерасудног очајања. Он је први указао у нашој историји о малом човеку колика је могућност наше расе за љубав и за неред срца, за душевне компликоване случајеве, за љубавну контемплацију, за зликовачке навале заљубљене крви. Тако је он несумњиво, и до данас, највећи представник наше расне еротике”, записао је Јован Дучић.

Приредио: Мајо Даниловић

Фарид Хусеин
(Азербејџан)

Ја

Ја сам јабука коју је до пола одрезала Ева,
Срећа је моја што сам јужен Адаму.
Можда радост и није у томе да заједно
стајемо у рају,
Већ у томе да будемо заједно изнани.

Душа ми је – Нојева дарка:
Распуштена је стадања твоја и моја –
Сећања ми се зајечаних очију преобраћају
У тризор како се моји дани заједно са тобом
уштајају...

Ја звук сам клинова што се задијају у крст,
Хишам у сусрет последњем удаху...
Узимам своје окамењене грехе

И осипам камење на враћа који нас је изривао...
Свој најбољи издах остављам сину,
Како дих надувао његов балон...

Превела са руског **Нина Симић Панић**

Раденко Појовић
(Црна Гора)

Док је тебе и нас има

Шта се мјери са бескрајем?
Гдје је тамо сем у шами?
Сад Великом Духовнику,
иречистија ме мис'о мами.

Да л' је моја? Ја сам прешан!
Не, небеса суд ми шаљу,
Снажна је и моја воља;
Но, најјачи све сављају.

И ево ме вољом бољом,
пред животином поинути свейим:
– Ојроси ми, Духовниче,
штајнош твоју што ремейим.

Док пред тобом сада клечим,
у теби је прошлости моја.
И садашњости и будућности
цијелоја моја соја.

Ове сти'јене, ова врлеи,
уздижу те вјекovima;
И испод њих и изнад њих
– Док је Тебе и нас има!

Посидно ти прилазимо
у грдима вјеру стисли,
да разјасниш, да ујутисли,
да оснажиш наше мисли.

Кад понекад зријешимо,
у незнању – шта се смеје?
Ојроси нам – смртници смо,
Свети Оче Василије.

Вадим Месјац
(Русија)

Ноћ

Избројао сам ошрване лисице
луштајући целе ноћи
дос до залеђеној дашији,
пажљиво вадећи из чељустии сваке
илаве коцкице леда.

Лађе су венуле као цветиови.
Ограда шкријала.
Ствар која се приближавала у мраку
привлачила ме
као најшћена домовина.

Ма какав дио твој јути
једном ћеш се ситиати
о урушак таме,
преворен зором у камен.

Превео са руског **Александар Петров**

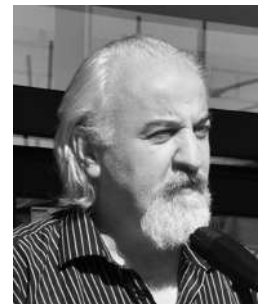
Ива Николова
(Бугарска)

Човек

кад је најољу јесен
и само у сну се машта
када усред тамизаве јлесни
животи подсећа на крај;
када у изутиим цијелама
пред улазним враћима и пред безданом,
једино мрак шурује,
и свакојаки порив нештаје;
када прикљешћени ехо
одзвана као острвљена тишина
и жмарци додилазе човека,
штоледао једном иза стене
на своје сојствено име,
на свој идеал од животи,
захваћен у иространсво видно,
извиждан са неколико ноћи,
посиан јелом и чађи
и здраво злодан у архиве,
одакле хлебарке јављају
шта да тради и да руши;
када му остаје само
да веже уже у омчу;
он љује на лаке драме
и чак у сну не виче
он стече крваво трло,
туша све сезоне
посодња шенуша мудроси,
лења задњица на трону
крештав масовни мари,
штаман над заједничким тродовима,
крв за каснији обрачун,
и ирази своје цетове,
навлачи последњу кошуљу,
последњу чашу исција,
штоштајује глад и излази
усамљен усред црне њиве,
усамљен усред те васионе,

продуђена ти, на земљи
он у глановима својим је узима,
љуби је нежно у уста,
кличи вечним јелом
лавом да додирне свемир
и чим је у штоледа у очи,
ошћија срце... И умире.

Превео са бугарског **Симеон Костов**

Горан Врачар
(Република Српска)

Поклон

све сам јој, сем себе, поклатио свети,
моје штамне грехе и блиставе снове,
са рамена звезде, с неба етолете,
кише мојих шта, моје блаослове.

све чиме се тева и све што се ћути,
тетове, у њима штајне сакривене,
рукаве без којих умиру калути
и руке за њене труди зашивене.

и очи, и уши, и осмех без лица,
најшћине тишине, и ушћа и врела,
цело једно небо ошћито од ишћица,
гланове са њених образа и чела.

олујама бола труди разаете,
на асфалтном пољу срце од бетона,
све сам јој сем себе поклатио свети
а само је мене тежелела она.

Жељко Пржуљ
(Република Српска)

Ојрошћајна јесма (јоршћак у штама) (шћи синдром)

Кад посљедњи јути каљавим друмом,
За један од древова Ројоја,
Понесу крст са мојим именом,
Немој шћовати, тејоти моја,
Прави се и нијема и слијета,
Само обрши ирсти од воска,
Чврсти стисни шћрејавице дује,
То је мене стила Касиндолска
Она моја, из деведесет друје,
Крвава, несрећна, а лијета,
То су моји ђаволи бијели
С облака стустили стейенице
Да би и мене собом одвели
Горе, у заборавлене улице,
Да се не мучим на овој шћанети,
И зашто јустии, остави сузе,
За оне мале, важније ствари,
А као суви сније са блузе
Мене руком стиреси и не мари
Да ли те још неко да се сјети
Дрвеној крсти са мојим именом,
На једном од древова Ројоја,
Ове јјесме на друму каљавом
И мене и теде, тејоти моја

Пејрос Голицис
(Грчка)

Ушћори свој корак

Ушћори свој корак
одуздај своју вику, шћубејшћили
немој да реметиш мој мртвачки мир
овде иде си корачао шћовати мир
иако си штолочао шћтеве,
цивилизација и генерација које су
шћреходиле,
између себе и мене

Јеси – и дио сам – звезда шталица
без стознаје о томе,
шћролазник међу шћролазницима,
пре но што никнеш шћали су на земљу
зрели твоји шћодови
и већ се рађају они након следећих
шти си сенка која је освежила мој шћод,
моју шћочу која шћостаје шћунак
носи је вода, исцариће
и разлиће се до васиони

Били смо две сенке разиране на свейлу,
аве, наша заједничка домовина хаос
и Солун

Превела са грчког **Антонина Костић**

Предраг Бјелошевић
(Република Српска)

Људи, коме да се шћиклоним

Човек и још један човек су људи
човек и још један човек
ријешко се виђају заједно

Човек и још један човек су људи
мношћиво људи је чойор
чойор засћрашујуће дјелује јединством

На људе

Људи су само човек и још један човек
штојим између људи и чойора
коме да се шћиклоним

Људима
што у својој разнежености шћостаје жене
Чойору
што у свом режању на људе
што што шћоудан за народ

Бојдан Мунџеану

(Румунија)

Петру

Петру и ја по цео дан седимо у једном подруму. Дођемо у зору и сиђемо у сутерен да радимо. Напуштамо ту просторију касно увече. Тада се откључавају врата. Не знамо ко их закључава. Чујемо само како се кључ окреће у брави. Два пута. Цак, цак. Онда наступи тишина. Знак да је дан почео.

Прва ствар коју урадим је да заузмемо позиције за рад. Имамо фенси столице. Кожне су и имају гомилу дугмића. За грејање, за вибрације, за масажу, за дневни мени, за повлачење воде и, најјача ствар, за мотивацију. Петру испритиска дугмиће, фиксира поглед на монитору и прсте на тастатури. Ја испритиска дугмиће, фиксирам поглед на монитору и прсте на тастатури. Седимо један наспрам другог, у позицијама за рад. Чекамо упуства. Чује се само глумо зујање компјутера. Светлост долази од монитора. Не седимо дуго тако, непомични. Одмах зазвони телефон. Ако звони као хитна помоћ, значи да је за мене. Ако звони као вагросаци, онда је за Петруа. Телефон увек зазвони два пута. Једном као хитна помоћ, једном као вагросаци. Упуства су прецизна. Толико прецизна, да нема потребе ништа да говоримо. Чак ни хало. Подигнемо слушалицу, саслушамо, спустимо слушалицу. Притиснемо дугмиће на столицама, грејање и вибрације се заустављају. Можемо да навалимо на посао. До касно у ноћ. Тада се откључавају врата.

Добро се слажемо. Петру са својим послом, ја са својим. Свако са својим послом. Свако са својим компјутером. Куцамо све у шеснаест. Не разговарамо. Немамо времена. Куцамо врашки брзо. Све до касно у ноћ. Тада се откључавају врата.

Кад више не осећам прсте, престанем да куцам и ставим руке на специјално место за руке. Столица има специјално место за руке. Столица има све. Притиснем дугме за вибрације, чекам да ми се размрдају прсти и проучавам Петруа на шкиљавој свет-

лости монитора. Не бих могао да кажем да ли је млад или стар. Затекнем га и оставим на столицу. Сваког дана. Кад бисмо причали, не бих знао како да му се обратим, са ви или са ти. Не бих могао да кажем ни колико је висок. Видим му само главу. Па чак ни то. Видим само пола главе. До носа. Велика је половина његове главе. Као лубеница. Као лубеница пресечена на пола.

Понекад Петру престане да куца. Узме марамицу и прође њоме неколико пута кроз косу. Мислим да има масну косу. Мислим да не води рачуна о себи. Добра је марамица, упија, чисти, може Петру опет да куца. Могу и ја да куцам. До касно у ноћ. Тада се откључавају врата.

Некад ме Петру плаши. Одједном почне некако да цичи. Мислим да се смеје. Нервира ме, поготово што не знам зашто се смеје. Нервира ме и кад сише зубе. И кад уздише. И кад каже ух или ах или ц, ц, ц. Не преостаје ми ништа друго него да пустим музику. Док Петру не престане с тим. Онда наставимо да куцамо. Док више не знамо за себе. Врата се отварају касно увече. Поново чујемо како се кључ окреће у брави. Два пута. Цак, цак. Затим наступи тишина. Знак да можемо да престанемо да куцамо. Знак да можемо да радимо и нешто друго. Петру повуче ручицу и наслон столице се полако спусти у хоризонталан положај. Петру притисне дугме и чека. Напипам и ја ручицу, повучем је па се и мени полако спусти наслон у хоризонталан положај. Притиснем дугме за мотивацију и чекам. Монитори улазе у стендај. Мрак је. У просторији се чују кораци. Мирише на жену и то ме мотивише. Мислим да и Петруа мотивише.

Једног дана Петру није дошао. Забринуо сам се, размишљао о њему неколико минута, где ли је, да му се нешто није десило? Онда сам рекао себи нек' се тера у мајчину, шта ја имам с њим, и заузео позицију за рад. Петру више није долазио. Телефон и даље звони двапут. Једном као хитна помоћ, други пут исто као хитна помоћ. Добијам упутства и бацам се на посао. Само куцам, немам времена ни за шта. Прибегао сам још неколико пута оном лукавом дугмету, али сам задремао пре него што се ишта десило. Једном сам успео да останем будан и испао будала. Од тада га више нисам притискао.

Мислим да сам уморан.

Мислим да ми недостаје Петру.

Или како се већ зове.

Превео са румунског
Ђура Миочиновић

Тугор Крецу

(Румунија)

Јакоб

Узео сам сакое један по један, изврнуо џепове: нашао сам само нешто ситниша, од пет или десет леја. Тако да сам позвао, као на ТВ такмичењима, пријатеља. Флавија. И обећао му: добићеш како добијем. Од банке. Мало је размислио, цокнуо. „У петак, око дванаест, хајде”. Био је у својој вечитој тамно плавој тренери.

– Улазимо или...

Хол је био суморан, прохладан.

– Само часак, стани! – Извадио је стотку евра и пружио ми је. – Сигурно ти не треба више?

– Океј је, хвала. Чекам само да ми одобре кредит.

Како смо изашли на светлост, питао сам га:

– Јакобе?

– Хајде, хајде да га видиш!

Мртавац је јео супу. Хемиотерапија је била при крају. Страшно је ослабио. Изгубио је оно нешто, како се каже, суштинско. Једва је испуњавао пицаму. Руку ми је, ипак, стиснуо снажно. Стиснуо је и зубе, приметио сам. Осмехнуо сам се и ја њему, шкргућући. И излетело ми је:

– Уздрављу!

Пошао сам да га ухватим за раме, само што нисам, али сам се уздржао. Шака би ми се претворила у рибарску куку, кости у бело-усијано гвожђе.

– Чика Јакобе...

Био је црвен у лицу, отприлике као супа. Дебело прево му се истрошило као изгужвана магнетофонска трака.

– Што је Еди ослабио...

Флавију га је допунио:

– Лепо! Да ти сипам једну...

Био сам сигуран: ракију.

– Не, хвала, пошто се, ионако, вазда борим с гастритисом.

Онда смо изашли. Мртавац је, мирно, наставио да једе. Осећао се као да му је дошла инспекција, да га проучавамо. Изблиза или с прага. Он је, просто и једноставно, настављао да постоји. Ударао је кашиком: час у тањир, час у кромпир, требао га је и убадао. А онда је гладио јагодице лица. Поредио је, вероватно, закривљеност јагодица са закривљеношћу печења. Од конзерви скуше ни сада није одустао. Али је и рибу, више, кидао виљушком. Уље више није скупило кришком хлеба.

Очекивао сам да се умеша: имао је и он проблема са желуцем, чир, мислим. Во-

ЗАХВАЛНИЦА

Током 58. Београдских међународних сусрета писаца наши гости посетили су Музеј Иве Андрића, Музеј града Београда, Народни музеј и музеј Николе Тесле, Храм Светога Саве, Стари двор и Народну скупштину.

Музејима и институцијама културе које смо посетили, свим запосленима који су показали стручност и гостопримство у заједничком настојању да иностра-

зио је плаву дачију, нај-нај у селу. И ноћу ју је држао испред капије, није је утеривао у двориште. Мени је деловала као неки расхладни предмет: проучавао сам је из даљине, испод дуда. Живео сам прекопута, педесет метара удесно. Али не... Принео је тањир устима и посркао последње капи.

– Хајде, хајде, сипаћу ти! С вучјим трном и медом, лек!

– Значи та је...

– Шта?

– Она ракија, колико разумем, за стомак. Што се пије ујутру...

Плодови вучјег трна су анемично плутали. Сјај је био слаб, жућкаст. Сели смо на некакву импровизовану веранду „Места-шце, увече, знаш како је...” Згужвао је, скоро, празну конзерву туборга, згњечено је.

– Дакле, јасна је пресуда, извесно је...

– То ти је живот, нема ту шта...

– Добро, ти имаш тај неки цинизам...

– Ја, на крају крајева, зато сам и изашао, нисам, практично, имао шта да му кажем. Као вишак сам се осећао.

– Не можеш ту ништа, тако је. Практично не можеш више да га лажеш.

– Наздравље, ајде! – и куцнули смо се.

– А ти, како...

– Хвала Богу, не жалим се. То јест, не знам, као да су платинасте ове године, тако хоћу, барем, да их проживим. (Падина за санкање је, заиста, алкална. Кривине, као на бурми.)

Густав Мури

(Словачка)

Чудо у Светом граду

Италијанска прича

Свети град Рим је задивљујућа, импозантна галерија историјских споменика, цркава и храмова. Међутим, недељом је, око поднева, тих и сањив попут неког сеоцета у заборављеној долини. Управо у то време наш туристички аутобус је стао пред капијама Ватикана. „Имате један сат за обилазак или куповину”, оптимистично је изјавио наш водич. Очигледно није приметио да у близини нема продавнице, а ни за разгледање није било бог зна шта. Већина туриста је одмах одустала и усредсредила се на практичније циљеве као што је проналажење тоалета и савладавање последњих конзерви паштете из залиха од куће. Жена и ја смо, међутим, имали важан задатак – да купимо нешто, било шта што би уверило наше рођаке да смо заиста били у Италији. Како бисмо им иначе објаснили зашто нисмо купили нешто „типично италијанско” када смо за то имали довољно времена у Риму? Дакле, времена је било довољно, али куповина је деловала безнадежно.

„Немамо никакве шансе”, рекла је моја жена, „ваљда ћемо купити нешто у повратку”.

Можемо да заборавимо на то. Наши шофери ће возити толико брзо да ће се

ним гостима дочарамо лепоте културне баштине Београда и других градова Србије, целокупном руководству поменутих институција, а нарочито директорки Музеја града Београда госпођи Јелени Медковић, директорки Народне музеја госпођи Бојани Борић Брешкович и директорки музеја Николе Тесле Ивони Јевтић, овом приликом најпеше захваљујемо на успешној и плодотворној сарадњи у нади да ћемо исту учврстити и знатно проширити у годинама које су пред нама.

– И, како: гладујеш, а?

– Не, па – спустио сам чашу на сточић – нисам од муке ослабио. Прешао сам на dry cooker, а једном недељно ручам у граду. У Нотеу, знаш како је...

– Добро је, добро ти је то...

– Да, а Јакоб...

И погнуо сам, опет, главу.

– Немој то, пусти... – та ме је реч мучила од јутра, у разним облицима: пусти, мани. Уздрхтао сам као да сам чуо неку титулу. – Лакше је, када, ако... (Почео је и он, да иде у цркву) Ако то видиш као неку... (Врата су била пресвучена слојем најлона, надувеним).

– Као на некој екскурзији, ммм, као на некој... (Аутобус није имао прозоре. Зато су прозори били луксузни: редак инокс, као за антене. Полазило се, као у четвртном, испред школе).

– Гос'н Нелу, поздрављам вас!

Један комшија у радном оделу је прошао као на корзоу.

– Хајде!

– Чекај, само да кажем љубим руку.

Вратили смо се. Мртавац је јео колач.

– На лето, на риби, на Дунаву, да се видимо!

Пружио је, само, руку. Више није рекао ништа.

Превео са румунског
Ђура Миочиновић

једва зауставити на границама. Било ми је јасно да постоји само једно решење – чудо, а где би другде чудо и требало да се догоди, ако не у Светом граду?

„Хајдемо”, рекао сам одлучно.

„Куда?” питала је моја супруга.

„Кренимо и видећемо”, рекао сам и закорачио. Моја супруга ме је пратила као што су генерације других жена пратиле своје полуделе мужеве – безвољно и резигнирано. Али бар смо се померали.

Инстинктивно сам одабрао смер којим смо са кретали. Налево од Трга светог Петра, дугачком, празном улицом. Било је безнадежно. Не само да ниједна продавница није била отворена него, заправо, тамо није било ниједне продавнице. Упркос томе, ја сам и даље веровао да ћемо наћи неку, док је моја жена изгубила чак и жељу за протестовањем. Заправо, нисмо пуно ни разговарали, нисмо имали о чему. Једини звуци које смо у то вруће подневно време могли да чујемо били су одједи наших корака. У то су се, допирући кроз позоре, уплитали гласови људи који су ручали, мешали су се са звецкањем кашика, ножева, виљушка с недељне гозбе. Тешко је замислити безнадежнији поход. Није трајало дуго – после стотинак метара нашли смо се на периферији града! Било је тешко поверовати да се тако велики град завршава након кратке шетње од центра. Све је изгледало као да се више нема куд. Улица се завршавала и избила на пут који је водио ка некој шумици. Заиста је тешко наћи безнадежније место за куповину.

Моја супруга је почела да се смешка, исто као генерације других жена које су својим полуделим мужевима хтеле смирење да дају до знања да ова идеја и није била тако паметна. Хтео сам нешто да јој кажем, али није било шта да се каже. Наше путовање за чудом се завршило. Идеја није била добра. Крајње време је да се крене назад.

Окренули смо се – кад... Не само да смо открили продавницу, при том отворену, већ цео тржни центар! Налазио се с друге стране улице и то у смеру одакле смо

РЕЧИ СПАЈАЈУ КОНТИНЕНТЕ WORDS CONNECT CONTINENTS

долазили, био је сакривен иза кућа. Није био велик, али за наше потребе довољан. Куповина није трајала дуго. Били сме једине муштерије. У целој продавници биле је само једна касирка. Док смо јој се приближавали с колицима пуним „важних, типично италијанских поклона“ угледао сам полицу с бријачима. Сигурно знате за онај парадокс – класичан бријач можете купити за јефтине паре (или га можете добити бесплатно), али жилети за њега су паклено скупи. Овде их је било различитих и по сасвим разумној цени. Биће ми потребни код куће. Тако би цела куповина имала смисла! Међутим, постојао је проблем. Није нам остало више новаца. Накратко смо неодлучно стајали испред полице и гледали шта би од поклона за рођаке могли да вратимо да бих ја купио себи жилете. Списак поклона смо већ ионако скратили и није било шансе смањити га за још један. На крају крајева, чуда имају своје границе. Морао сам да се одрекнем своје идеје. Кренули смо према касирки и платили робу.

Док сам плаћао, моја супруга Јанина је послала поклоне у колицима и кренула с њима ка излазу. Одмах сам пошао за њом и видео како је у том тренутку нешто испало из колица. Када се сагнуо да бих то подигао, шокирао сам се. Из колица је, наиме, испала кутија са жилетима, око којих смо се толико двоумили. Погледао сам у Јанину, али је она била заузета премећањем поклона у пластичне кесе. Погледао сам у касирку, али она није обраћала пажњу на нас. Сагнуо сам се да бих узео тај дар с небеса и показао га Јанини. Било је невероватно. Није постојало објашњење како су жилети могли да ускоче у колицима. Уопште се нисмо приближили тој полици, само смо поред ње за тренутак застали. Ништа више. Сада су били у мојим рукама и Јанина их је, без одуговлачења, спаковала међу остале ствари у пластичну кесу.

„Добио си поклон од Господа, ти, потрошачки геније“, рекла је и пожурила ме према аутобусу.

Дакле, било је ово мало чудо. Морам само да додам још нешто – нисам стручњак за жилете, а чини се да није ни Господ. У тржном центру сам видео полицу за жилетима за које сам мислио да ће одговарати мом бријачу. Међутим, преварио сам се. Када сам стигао кући, открио сам да су жилети из чудесне куповине у Риму потпуно неупотребљиви. На крају крајева, чудеса имају своје границе.

Превела са словачког
Зденка Валент-Белић

Димитрис Леонцакос
(Грчка)

Пољска

Пољска је бол. Земља нестварног, племенитог, узвишеног порекла. Иако узвишено ни најмање племенито није. Пољска је бол. Земља у којој се узвишено спушта са малог али круцијалног дела тела, тачно оног које и лудилу припада. Ја не бих, природно, могао знати је ли то нога лудила. Тако нешто и не претпостављам. Ниче, који је такође унеколико закаснио, уистину себе прогласи Пољском, оне ноћи када је одлучио да утоне у деменцију, лудило, пољубио је умирућег коња у главу. То ни најмање не сматрам лудачким. То је оно што бих назвао Анђелом. Анђево овога света је саздан од боли. Анђево историје је пољски. Клега је насликао. Бенџамин је о њему писао.

Превела са енглеског
Нина Симић Панић

Међународни сусрети књижевника никада нису били у оволикој мери међународни, упркос пандемији и свим другим недаћама и изазовима са којима смо се у овој и прошлој години сусрели. Уместо да одустанемо, одлучили смо да урадимо нешто још боље и квалитетније. У оквиру 58. Београдских међународних сусрета писаца које организује Удружење књижевника Србије, одржана је онлајн конференција *Речи спајају континенте*, у сарадњи са Удружењем за културу, уметност и међународну сарадњу *Аглицити*. На конференцији је учествовало 26 писаца из 22 земље, са пет континената.

Корона је променила живот, а постепено мења и уметност, као и њену презентацију и перцепцију. Ништа не може заменити сусрете уживо, речи, енергију, пријатељства, која се тако размењују. Али је у најмању руку подједнако чудесно виртуелно окупити писце из двадесет и две земље, који се сасвим сигурно никада не би могли заједно и физички састати на једном месту, чак и да нема пандемије. И та размена поезије, одломака из романа и есеја, размена мисли, енергија, култура, чудесна је и обогаћује, како нас који у томе учествујемо, тако и свакога ко у руке узме овај зборник и сазна нешто ново о књижевностима разних раскошних кутака Земљине куле. Срце нам је пуно што су свој глас у Београду, и преко Београда даље у свет, сада пустили значајни писци и уметници народа чији се глас ретко, а често и никада није чуо на нашим просторима.

У програм су се уживо или путем видео записа посебно начињених за овај догађај укључили књижевници из домородних племена Амазоније, Инути (Ескимски) са Гренланда, најзначајнији индонежански писци – живи класици земље која има 300 народа, 18.000 острва и 270 милиона људи, Бербери из Сахаре, уметници из планина централне Азије, са Апенинског полуострва, са обала Нигера и Ганга, из Персијског залива. Нарочито нас је обрадовало уживо укључење Насиме Мухамед, књижевнице која је била прва дама Малдива, чији је муж прогласио независност ове државе.

Индију је представљала Санџукта Дасгупта, декан Факултета уметности у Калкути, Малезију Такиб Шекер, новинар најзначајнијих малезанских дневних новина. Сусретима се придружио Реза Амирхани, писац посвећен иранској исламској револуцији који је познат по путописима који су настали док је путовао у пратњи председника државе, а сада је говорио о утицају ковида. У име Нигерије проговорила је Нгози Оливија Осуоха потресном песмом о женама Африке коју је читала на обали реке Нигер, из пустиње афричке Републике Мали укључила се Ситан Со Соумано поемом о сиромаштву и неправди. Из Таџикистана о газелама и Богу говорио је Абукадор Косим, а из Алжира Смаил Јабрир, члан најзначајнијих књижевних жирија у овој земљи. Са туниске обале своја дела је читала награђивана књижевница и филмски режисер Чема Бен Чабене. Одушевљени учешћем били су и писци из Јапана, Бангладеша, Либана, Филипина, Кине, али и са Малте, из Италије, Португалије...

Па ипак, укључења из бразилске Амазоније и са данског Гренланда привукла су највећу пажњу, пошто је реткост и на највећим књижевним фестивалима у свету да се писци са ових меридијана укључе у програм. У *Аглицити* Музеју књиге и путовања налазе се посебне збирке књига и предмета са Гренланда и

из Амазоније, и управо је то био мост за укључење писаца из ових предела. Лара Хансен је једна од најпознатијих књижевница са Гренланда, острва које има 2 милиона квадратних километара, а на којем живи свега 56.000 људи. Њена књига *Сила* из које је читала за Сусрете, прва је књига икада преведена са једног инуитског (ескимског) језика. Познати је борац против климатских промена и за очување природе, а њена дела су утемељена у гренландској митологији и традицији, препуна необичних бића и сусрета. Књижевници из Амазоније нарочито су изразили интересовање да учествују у програму тако да су представљени са две ауторке. Беатрис Масцарењас је књижевница и глумица позната по улогама одиграним у Оперу у Манасу, једном од најлепших позоришних и оперских здања Јужне Америке, али и света. Нарочито је посвећена правично угроњених заједница, а њена дела су популарна и у Француској и у афричком Малију. Марсија Камбеба долази из племена Омагва/Камбеба и посвећена је проучавању књижевности индијанских народа Бразила, али и фотографисању њихове свакодневице. Истакнута је активисткиња за права домородних народа и за одрживи развој човечанства уз очување природе.

Успеху конференције нарочито је допринела подршка Удружења за промоцију културне разноликости *Alia Mundi* са књижевницом Аном Стјељом на челу.

Разноврсност програма не стаје само са ширином земљиног шара. Распон генерација, географског простора, друштвеног, економског и сваког другог замисливог статуса међу присутним књижевницима на једном књижевном догађају, заиста је вредно пажње. Први пут је међу учесницима велики број бораца за права различитих угроњених заједница, и на то смо поносни. Ако се погледа структура писаца, поједини аутори свакако су достигли највеће домете у светској књижевности, док су дела неких других аутора, можда мањег квалитета. Но, нама је било важно да прикажемо разноврсност живота, језика, култура, уметничких израза какви се ретко могу видети, и сасвим је сигурно да смо у томе успели. Ових дана Београд је, у пуном смислу те речи, био свет.

Виктор Лазих, уредник и модератор конференције, председник Удружења за културу, уметност и међународну сарадњу *Аглицити*, члан Одбора за међународну сарадњу УКС

Смаил Јабрир
(Алжир)

Стидљиви љубавници (одломак)

Наоружавао сам се годинама сигурношћу, због тога сада пред питањима стојим снажан као стара стена. Нисам ни сањао да ћу једног дана признати да је свет са којим сам се суочио само фрагмент велике илузије. У тренутку великог очаја, одлучио сам да прикупим фрагменте, да их обликујем и да добијем јасну слику своје заблуде. Због тога, одлучио сам да сва-

ког дана седим у тајној башти дуж улице Анвар и да пустим глас да дуго пева. У међувремену – испред мене је пролетела тужна бубамара – застала је на кратко и слушала мој тужни глас, а ја, нисам јој могао видети лице, нити претпоставити његове црте. Никада нисам ни помислио да ћу упознати бубамару, али њен облик, заобљеност њених леђа и њене обрине потврђују да је јадници сломљено срце, да је на граници највеће туге која нарушава њену снагу. Хтео сам да престанем да певам када сам видео да се креће успорено, али нисам добро промислио о томе. Почео сам да опуштам глас и развлачим песму како би била у ритму њене туге, те сам тако заборавио на своју тугу и затекао себе како бринем о тузи бубамаре, не обраћајући пажњу на временску удаљеност међу нама. Били смо два крчка бића која су се срела у тајном врту, врту који управља људима који једва виде. Време је било тешко и оптерећено бескорисношћу, те сам осетио као да глас који пева припада другоме. То је случај који је избио из мене само да би се нашао испред мене! Да ли сам ментално и психолошки био у толико опасном стању да поверујем у ово?

Посијао сам бубамару која шета вртом тешким корацима, савијених леђа и искривљеног врата. Био сам ужаснут мукама кроз које овај инсект пролази упркос својим бојама и нисам могао открити њихов узрок јер, небо је посматрало башту и обасипало је бучном воденом бујицом. Подизао сам главу како бих обрисао сваку боју која је могла пореметити моју несрећу и суочио се са кишом искрено тужна лица, а особа коју сам оставио док је певала, престала је певати у једном тренутку. Задовољавао сам се звуком кише и водом која се ломила на мом лицу. Када сам хтео да устанем, погледао сам ка тлу врта како бих видео стање бубамаре, али је нисам пронашао. Дуго сам је тражио, тражио сам је онолико дуго колико би се у свести једне бубамаре могло поредити са читавом вечносту, али је она нестала без трага. Да ли се удавила и помела у бујици кише која пролази кроз пукотине тла баште, спремног за пешаке који не долазе? Можда су њене муке изненада престале, те је одлетела до дрвета и сместила се на великом листу, на којем је уживала у дугом животу и великој радости?

Моје ијашње учинила је бубамару двоструким, а мој страх од наредног корак начинала још већим. Сео сам на гвоздену баштенску клупу и изненада, киша се повукла, повукла се као с опрезом, а ја сам остао поражен, без гласа. Желео сам да затворим очи док ми је лагана хладноћа струјала кроз тело, а у близини, сунце је мислило на мокра тела. Након неколико минута, видео сам да из мене излази некаква пара и скоро сам заборавио на бубамару, када се сетих малог мачета које сам видео на путу ка два бунара. Трчало је и заустављало се, деловало је као да вришти без мјаука. Било је мало, невинно, потпуно престрављено, а ја сам хтео да искочим из таксија како бих га спасао. Возач се само насмејао положају мале мачке, док је испрана девојка ружне боје, млечнозелених усана, рекла: „Шта ради ова буба овде?“ Тријумфовао сам над пораженим човеком у себи и замолио воначу да се заустави да сиђем. Наравно да немам храбрости да кажем истину, да им довикнем да је то маче, само маче. Мало маче величине песнице памука, престрављено док аутомобили и њихове сирене увећавају душло његову панику у овом

огромном тунелу. Али, мој језик није био у стању да пренесе мој захтев за излаз, а што се возача тиче, он ми није одговорио, већ се само окренуо и осмехнуо ми се, наставио је као да ништа нисам тражио. Да ли је мало маче било слепо? Мој страх се увећавао како сам данима био удаљен од несреће. Пожелело сам да сам умро пре него што сам поимао патње малог мачета. А када сам отворио очи, сунце је већ мало било зашло, био сам уморан. Изашао сам из тајне баште без нечега што бих могао да изгубим, а на хоризонту се увек налази непознати корак.

Пишам се док ходам од тајне баште до прве отворене улице у граду: Зар људи не гледају мачиће у очи? Они су тако невини и људски. Да ли је могуће да смо сви потекли од исте стене? У стени порекла нема ни трага ни од мачке ни од бубамаре.

Превела са арапског
Тања Милошевић

Лана Хансен
(Гренланд, Данска)

Гаврани

Скуп гаврана. „Лаку ноћ, Душе унутрашњег леда. Обећавам да ћу ти помоћи.“ А онда Тулугак заспа, грлећи свог поларног меду. Чује кроз сан како гаврани слећу на кров. Врло су бучни и гачу: „Краа, краа!“ Очигледно имају јавни скуп за гавране.

Женка рече тихим забринутим гласом: „Како би овај дечак требало да нам помогне? Зар не би било боље да је твој син преузео овај задатак? Њега познајемо боље, као и друге животиње и Дух унутрашњег леда, претпостављам?“

„Не брине. Обавестио сам поглавице поларних медведа, орлова, китова, ирваса, цвећа и пастрмки да ћемо помоћи дечаку. Он нам је једина нада. Дух унутрашњег леда нам је рекао да је, без обзира што је дечак, способен да се претвори у гаврана и да му морамо веровати. Ја, такође, верујем да би мој син био способен да изврши задатак, али прихватам оног кога је одредио Дух унутрашњег леда. Мој син је помало проблематичан и има високо мишљење о себи, али се надам да ће разумети и прихватити чињеницу да није изабран“, објаснио је велики гавран дубоким гласом, гласно и јасно.

Глурави гавран из свог скровишта прислушкује очеву одлику и разјарује се. Размишља у себи: „Само чекај, дериште мало, вратићу ти!“

Кожна торба и бубањ – поглавица гаврана наставља: „Чак и ако смо бројни попут звезда, не можемо се борити против људи и победити. Када наставе да праве неред, морамо им на тежи начин ставити до знања да је време да почну да брину о природи. Не можемо одлагати док не буде прекасно. Слушајте, моји другови гаврани. Дух унутрашњег леда је већ изабрао дечака да изврши мисију. Он, такође, познаје Мајку мора.“

„Како ће то урадити?“

„Прво, упознаће главешине свих животиња по реду. Они ће уручити Тулугаку неке поклоне које ће он проследити Мајци мора. Након тога ће она моћи да нам помогне. Наш задатак је да се побрине да он стигне тамо у једном комаду – прво ћемо предати дечаку чаробну кожную торбу и свети бубањ. Он ће морати да

брине о обе ствари са посебном пажњом. Сви поклони Духа унутрашњег леда и животиња иду у кожную торбу. А бубањ је намењен за песму Мајци мора. Ово су наређења Духа унутрашњег леда. Ако дечак изгуби чаробну кожную торбу и свети бубањ, ништа нећемо моћи да учинимо по питању климатских промена.“

Завист – Када је поглавица гаврана завршио говор и јавни скуп се окончао, сви гаврани, осим поглавице, полетеше истовремено са крова. Брујање крила. Гаврани одлетеше под ведрим небом. На свом путу, блокираше велики пун месец пре него што се разиђоше у свим правцима.

Глуви гавран не одлази. Посматра свог оца са раздаљине. Љут је на њега јер слепо следи упутства Духа унутрашњег леда. Осећа се безначајно, бескорисно и занемарено. Види свог оца како кроз прозор завирује у дечака. Да не би био уочен, крије се иза снежног покривача на крову. Заиста му се чини као да ће учинити нешто том досадном дечаку.

Главешина гаврана посматра уснулог Тулугака. Толико је обузет својим мислима да остаје да га посматра до праскозорја. Дечак тако мирно спава. Његов млађи брат лежи поред њега и помало хрче. Дечак изабран од стране Духа унутрашњег леда; дечак упознат са Мајком мора. Чврсто спава са својим поларним медом.

Црни са гавранима, Тулугакови родитељи седе са гостима у дневној соби, пију кафу и причају приче о духовима. Затим зачуше како велико јато гаврана узлете са крова. Лепетање крила гаврана их наводи да погледају кроз прозор. Запањени су јер никад нису видели толико гаврана одједном. Смрачило се. Чује се само лепетање крила. Тулугакови родитељи и њихови гости су мало престрављени и загледају се. Били су усред узбудљиве приче о духовима.

Тулугаков ујак узвикну: „Можда му надимак Тулугак толико добро пристаје да други гаврани долазе да га виде!“ Онда се грохотом насмејао.

„Не, можда су чули твоје приче о духовима“, одговори мајка.

Тулугакова ујна се умеша и рече: „Ох, одлазак кући ће бити језив са свим тим гавранима напољу.“

Путовање – Док се све ово дешава, Тулугак се спрема да крене на своје дуго путовање. Буди се и растеже крила и, одједном, се налази са спољне стране прозора где му се велики непознати гавран обраћа дубоким гласом: „Не плаши се, пријатељу. Ево ти неких ствари које ће ти требати на путовању до животиња и Мајке мора. Изазов је који мораш преузети на своја плећа. Имај у виду да у хитним случајевима, као што је смртна опасност, можеш позвати нас гавране, и ми ћемо учинити све што је у нашој моћи да ти помогнемо!“

Тулугак се на неки начин осећа сигурно унутра. Полеће, носећи око врата ствари које му је поглавица гаврана дао. Свети бубањ се налази у чаробној кожној торби. Глуви гавран и даље шпијунира Тулугака и прати га са дистанце.

„Када ми се укаже прилика, украсићу све поклоне намењене Мајци мора. А онда ћу отићи да је видим лично, ха-ха, ква-ква!“

Поларни медвед Тулугак лети и лети. Одједном угледа великог поларног медведа како урања у океан са леда. Убрзо потом пузи на велики ледени брег. Тулугак прелеће тамо да гледа и слеће у близини. Поларни медвед га поздравља риком. Када Тулугак схвата да га медвед неће напасти, долеће још мало ближе.

Поларни медвед проговара: „Погледај срце земље, комад леда који зрачи. Дај то Мајци мора. Била је прекривена прљавштином и срце ће јој засветлети. Тренутно је срце мрачно, али када га

Мајка мора пригрли, засветлеће. То ће јој осветлети визију.“

Одједном, поларни медвед удари Тулугака левом шапом, натеравши га да се спусти са леденог брега ка океану.

Омањи кит – Моменат пре него што је Тулугак сломио површину, омањи кит га ухвати репом и гурну у своја циновска уста. И моментално га повуче ка дну океана и издахну тако јако да је Тулугак слетео испред његове велике главе.

„Дечаче, ево шкољке за Мајку мора. Када је отвори, моћи ће да види све животиње света. То јој је потребно како би осигурала да све ове животиње наставе да живе“, док кит ово говори, поново дуну у Тулугака, учинивши да полети нагоре са морског дна. Овде орао кружи тик изнад површине.

Превела са енглеског
Милица Стојковић

Сено Гумира Агиђарма
(Индонезија)

Хамбургер I

Жваћеш ме као хамбургер. Као хамбургер. Могуће да си тигар, месоджер, уставом заштићен. Осећам се тако умљено у твојим проценама која жваћу. У њима тражим љубав, али једино што чујем је звук машине за бројање која звецка док безосећајно броји сневе. Увљачим се међу лишће зелене салате, парадјз соса, и црног лука уништених до непрепознатљивости с којих цуре капљице патње.

„Помоћ! Помоћ!“ Чујем глас који му жели помоћи. Скакућем око твог језика који игра од задовољства. Можда је то звук преклане краве – што цркава у самртном ропцу – одрана и одсеченог меса да би се правили хамбургери као дар цивилизацији. Жваћеш ме као хамбургер, као хамбургер.

Хамбургер II

„Лаку ноћ, вегетеријанцу“, кажем пре него што прогуташ.

Заправо, твоја уста нису довољно велика за тај хамбургер, али похлепно инсистираш да га у њих угураш. Заборавио си да је хамбургер већи од темпеа¹ и од тофуа². И, наравно, већи од кокосовог колачића са железничке станице Таванг у Семарангу. Заправо, уста ти нису довољно велика за тај хамбургер, иако си их широко разјапио, гураш га унутра свом силином, али, шта можеш, твоја су уста индонезанска. Ипак, и даље упорно покушаваш, у помоћи дозиваш булдожер и шта све не, упркос томе што је тај хамбургер већи од америчког континента. Чињеница је да ти уста нису довољно велика, онда зашто упорно покушаваш да га у њих угураш? Појео си комадину темпеа, појео пуну кофу драгуља, прогутало хектаре пиринчаних поља и земље, прогутало читава насеља, прогутало супермаркете, прогутало зграде, прогутало путеве на којима се плаћа путарина, прогутало планине, прогутало острва, прогутало неуме и море. Заправо, кунем се, твоја уста, заиста, нису довољно велика за тај хамбургер. Нису довољно велика за тај хамбургер...

Превела са индонезанског
Христина Николић Мурти

¹ Плочице од ферментисане соје (прим. прев)

² Сир од соје (прим. прев)

Реза Амирхани
(Иран)

Кратка владавина ковида-19

Наслов свог излагања позајмио сам од наслова романа Џона Стајнбека *Крајња владавина Пишина Четвртог*. Али, владавина ковида-19 је владавина која је у појединим земљама кратко трајала, око годину дана. У појединим нешто дуже, око две године, док у неким земљама још увек траје. На ту кратку владавину су различите владе различито реаговале, али у погледу начина заражавања људи није се нимало разликовала. Разлика у погледу начина заражавања између сиромашних и богатих, између земаља првог, другог, трећег света, левих или десних, између континената, Азије, Европе, уопште није било.

Џон Стајнбек се од романа *О мишевима и људима* до *Плодова њева* константно хватао укоштац са светом озбиљним и суровим, светом који се тешко мења. Али када је стигао до романа *Крајња владавина Пишина Четвртог* у његовом погледу на свет дошло је до извесних промена. Ако мене питате, независно од политичких и цивилизацијских становишта, важан помак у том роману било је то што се Стајнбеково виђење света као суровог променило до те мере да је био у стању да се шали на рачун живота. *Крајња владавина Пишина Четвртог* почетак је новог животног става Џона Стајнбека с којим је могао да се поигра са најкомплекснијим животним појавама. Моје основно питање сада јесте да ли ће се ова *Крајња владавина ковида-19* исто тако поиграти са нама и нашим животним ставовима?

Након романа *Крајња владавина Пишина Четвртог* Џон Стајнбек није написао пуно тога, те не можемо са сигурношћу знати шта је заправо била поента тог његовог заокрета и шта је том шалом на рачун живота хтео да каже. Да ли ћемо ми након *Крајње владавине ковида-19* имати прилике да стекнемо нови и другачији поглед на свет око себе?

Поменуо сам роман *О мишевима и људима*. Мишеви су ушли и у многе друге романе. На пример у *Кују* Албера Камија. Куга у граду Орану у Алжиру понавља нам сличну причу. Новине у Орану игнорисале су вест о помору мишева пропуштајући тако прилику да читаоце упозоре на могућност избијања куге. Него, у време када је роман *Куја* написан, да ли је куга била горућа тема у средишту светске пажње? Не, није. Када је написано Сарамагово *Слейило*, да ли је то белило у очима светских читалаца било једно заједничко искуство? Не, слепило се десило ван времена и простора. Време и место Камијеве *Кује* такође није било време и место које би сви људи представили као заједничко искуство. По мом мишљењу, оно што је битно јесте да будемо сигурни да од ковида-19 и његове кратке владавине никада не можемо очекивати да се из његовог пепела изроди роман попут *Слейила* или *Кује*. Нити један такав роман из ковида-19 неће произаћи. То цело заједничко искуство с којим су се сва људска бића суочила независно од националности, независно од имовинског стања и нивоа образовања, не чини се да поседује изузетне карактеристике од којих би романписац могао створити неки нови свет.

А сада ћу дати свој коначни опис *Крајње владавине ковида-19*.

Почетак *Крајике владавине ковида-19* прогноа нас је све у наше домове, у наше пећине, на наша скровита места. Ово нежељено изгнанство навело је многе да верују да се, иако су многа светска занимања била суочена с оптерећењима, грешкама и потешкоћама, писцима пружила најбоља прилика да створе своја најбоља дела. Писац иначе жуди за таквом изолацијом. Али, да ли су таква дела настала током *Крајике владавине ковида-19*? По мом мишљењу, не. Писац живи у парадоксу, у једној врсти апсурда. Он је принуђен да бивствује у условима највеће могуће тишине, у пећини најстрашније могуће самоће како би имао прилику да пише. Али друга страна приче је да, док год не буде изложен таласима друштвених кретања, неће моћи нити једне једине речи да стави на папир. Општа отуђеност коју је проузроковала *Крајика владавина ковида-19* омогућила је писцу да достигне први део свог парадокса, а то је да се осами у своју пећину, но удаљеност од друштвених кретања и ширење социјалне дистанце не дозвољавају му да на папир напише коју реч. Дакле, *Крајика владавина ковида-19* од оних је владавина које ћемо у друштвеним круговима помињати као неплодну. Као владавину која ни од кога није проистекла, и из које нико није проистекао.

Превела са персијског
Милена Радловић

Насима Мухамед

(Малдиви)

Белешка о раној историји Малдива

Веома се мало зна о историји Малдива, али када испитамо легенде и опипљиве доказе о њиховој прошлости, закључујемо да је ово стара нација. Према легенди са јужних атола³ Малдива, ова острва су насељена више од 2500 година. Ову легенду је, на арапском, записао Алама Ахмед Шихабудин (Алама Шибаб Ел-Дин) из Мидуа на атолу Аду, који је живео у 17. веку, за време султана Ибрахима Искандара Првог. Аламова књига се звала *На древним рушевинама Мидуа (Kitab fi athar Midhu al-qadima)*. Прича се савршено уклапа у познату историју Јужне Азије, чак се спомиње и велики индијски владар, цар Ашока. Такође потврђује неке информације записане у старим малдивским документима и бакрорезима, познатијим као *loataafaani*. Прича о наслеђу Малдива испричана је у легендама из прошлости, у чињеницама забележеним на старим бакрорезима, у древним списима исклесаним на коралним артефактима и који су одјекивали језиком, традицијом и различитим етничким припадностима људи.

Језик Малдива, познат под именом Дивехи је индоевропски језик са коренима у Санскриту. Близак рођак Дивехи језика је Синхалешки језик, који се говори на Шри Ланци. Лингвисти који су истраживали Дивехи, верују да ова два језика имају заједнички матерњи језик, који можда постоји или не постоји у садашњости. Овај језик, сада назван Прото-Дивехи-Синхала је „донесен“ на Малдиве и постао идиом разнолике популације. Верује се да је Дивехи постао независан језик у првом веку пре н. е.

³ Корална острва.

или у првом веку н. е. Филолог Де Силва каже да Дивехи има индијске особине старије од 10. века н. е., и да уочљиви елементи припадају вековима пре 10. века. Језик такође приказује одређен дравидски⁴ утицај. Имена многих острва су оригинално дравидска, као и Дивехи термини, који се односе на риболов и поморство.

Најстарији спис на Малдивима је вероватно натпис октривен недавно на коралном камену са древног манастирског места у Ландхуу. Овај натпис је написан писмом које подсећа на нека јужноиндијска писма из 6-8. века, и старије је од Евејле Акуру, која се до сада сматрала најстаријим малдивским писмом. Најранији примери Евејла Акуру налазе се на сликама Вађрајана⁵ и артефактима који датирају између 9. и 10. века н. е. Евејла Акуру пронађена на *Loataafaani* бакрорезима потиче из 12-13. века н. е. Ово писмо се развило у Дивес Акуру у каснијим вековима, чији је најранији пример из бакрореза који датира из 1356. године. Дивес Акуру се користио на Малдивима до касног 18. века, када га је заменило Тана писмо, које се данас користи. Натпис на санскриту будистичког скупа Вађрајана, који датира из 9. века нове ере, пронађен је на острву у атолу Ари. Овај натпис је на Нагари алфabetу и најстарији је до сада пронађен такав натпис. Ово писмо се такође налази у неким одломцима бакрореза *Loatmafaani*.

Малдиви имају историју дугу више од 2.500 година. Леденде и усмене традиције, као и стара историјска места су доказ ове историје. Постоји неколико доступних извора о античкој историји Малдива, а потребно је много више истраживања како бисмо стекли потпунију слику о њеној вековној историји. Иако малобројно и досад слабо познато, малдивско наслеђе је јединствен део историје јужноазијског региона.

Превод са енглеског
Милица Стојковић

Такид Шакер

(Малезија)

Не буди тужна

Замислите да ходамо, сами, уским сокакком. Не знамо куда идемо, не познајемо никога око нас. У том критичном моменту имамо два избора. Можемо да одбијемо сваку помоћ, и да наставимо својим путем. Можемо застати на тренутак и упитати некога за правац како бисмо безбедно стигли на одредиште.

Једноставна је ова аналогија, али ми опет јуримо по овом свету, занемарујући многе прилике. Арогантни и умишљени појединци бориће се за своја уверења, чак и ако су изопачена и далеко од истине. Тражење савета од других – на то се може заборавити; радије се препуштамо егу и умишљености. Настављамо да живимо у бесконачној фантазији.

Интелектуалци су у праву када тврде да овај свет није правичан. Неки снови остају неиспуњени, па се, чак, претварају у ноћну мору. Чак и да се сан оствари,

⁴ Дравидски језици су језичка породица раширена у јужној Азији, источној и централној Индији, Шри Ланци, југозападном Пакистану, јужном Авганистану, Непалу, Бангладешу, Бутану, Малезији, Индонезији, Филипинима и Сингапуру.

⁵ Тантрички будизам, данас преовлађује у Монголији, Тибету, Непалу, Бутану..

никад не постижемо истинско задовољство. Увек чезнемо да добијемо нешто још веће.

Но, када сопственим искуствима приђемо широм отворених очију, разумемо драгоцене лекције којима нас свет подучава. А то се не може другачије изразити, осим сопственим искуством.

Понекад, оно што смо прошли је *kaffarah* (искупљење), дато од Бога. Учи нас лепоти међусобног поштовања међу људима и захвалности за Његову издашност. Па, зашто не бисмо престали да плачемо и насмејали се у лице искушењима и потешкоћама?

Неким људима западну изазови, далеко тежи и болнији него они са којима се ми суочавамо. Неки немају кров над главом који би их заштитио, немају хране којим би смирили узврели желуца. Па ипак, чини се да су снажнији и отпорнији док се суочавају са тим животним биткама. И даље сматрате да сте несрећни?

Из књиге *Малежанин у Турској*, 2017.

Превод са енглеског
Милица Стојковић

Шема Бен Шабен

(Тунис)

Заобљена

У дубокој мрачној ноћи са величанственим звезданим небом, заобљена, у сенци силуете, нагнута кроз свој широм отворен прозор, јасна, поштена, мирна, тиха, свиленаста, миришући на густу шуму, хладноћу, страх, прве дане на земљи, мирис мора, ретки бисер, вечерашњи велики бал, она..

„Драга госпођице, добро вече!“, млада дама се осмехује а затим се искрада. Целе вечери је прате очи, одзвања поноћ, а Лепотица бежи. Њена заборављена ципела, шармантни принц је сустиже, разговара с њом на вратима, брзо заказује састанак а затим одлази..

Сутра одиграј све трикове да би је можда додирнуо, бар осетио њену баршунасту кожу изблиза, ушао у њен будоар, црвени и црни, окупан тамјаном и маглом: Вртоглавица! Ништа више не види, само она. „Шта ти радиш овде?“... Ево га опет, отпуштен чим је стигао, можда се видимо сутра поново..

Двадесет два и тридесет лети, долази. На његовој тераси је јоргован, бело грожђе и јасмин. Време је мирис, етер и транспарентност, али касно, увек довиђења, видимо се сутра увече!

„Добро вече, ја сам. Отворите брзо, хладно је!“ Зими у пола десет долази право од фризера, обријан, свеж, мирисан. Припремила је вечеру: „Као предјело, фрикасе од ракова са медом од лаванде и пржени вргањи са бадемом. Затим, пире од грашка, и то је то за гурмане! Да ли ти је то у реду?!“ Док је говорила, он је приметно: „Мали сет рубина, сјајна привлачност... Сва обучена у црно, само декорте откривен, њена гестикација, лежерна голотиња... лепо, лепо!“ Али он глуми да је исцрпљен, прави се да је не гледа. Она наставља и сипа му виски гленфидих као аперитив, прилазећи му врло, врло близу, још један милиметар деколта и сто се преврнуо... Упркос њиховим бекствима, они... волели су се.

У ноћи дубокој мрачној, заобљеној... итд, итд. Она га је чекала. Да ли је то истина?

У окну прозора сада можемо видети његову силуету како се окреће, јури у мрак, одлази, нит fine, чисте, искрене кривине, полако се сужава, распада, силуета се удаљава, бледи, потпуно се слаби, умире. Напушта. Да ли је то истина?

Та унутрашњост је тамна и затворена. Да ли је то истина?

Њен ход док је одлазила био је одмерен, поносан, спокојан, сигуран, извесан као ништа друго, дах, уздах неће је натерати да пропадне. Да ли је то истина?

Док је пролазила, нестајала, треперило је светло. Је ли звезда пала са неба ту, крај њених ногу, са тугом због њеног пада? Не, само суза из њених очију која је побегла и врло брзо ишчезла. Да ли је то истина?

С мраком, у мраку, сада осећамо како се приближава сенка, успореним коракком. Сенка пада на њу, кроз се зауставља, следила се, ни не дише. Престаје да дише. Затим поново почиње, један, па задрхти, два, па неуспех.

То... то је заиста Он, овде је.

Овде.

Сада.

Сада, он је узима, то је стварно он, у свој загрљај, да, поново је узима, овде. Дуто је прошло. Затим ставља руку на њено лице, на њену косу, па опет на њено лице. Затим његови прсти додирују њене очи, уклањају сузе; онда су на њеним уснама, не дају јој да говори. Узима је у тишини да би је вратио тамо, да сачека стрпљиво још мало на прозору, тамо, није могао да одложи. Ускоро, врло ускоро, поново ће доћи.

Да ли је то истина?

Превела с француског
Милица Стојковић

Организатори:

Удружење књижевника Србије
Удружење за културу, уметност и међународну сарадњу *Adligat*, уз подршку Удружења за промоцију културне разноликости *Alia Mundi*

Модератор: Виктор Лазић

Секретар: Милица Стојковић

Преводиоци: Виктор Лазић, Тања Милошевић, Милица Стојковић, Христина Николић Мурти, Младен Ђирић, Енди Фулер, Лаксми Памунџак, Џон Мек Глин

Технички уредник укључења и снимљених њрограма: Ита Путри Видианти (Индонезија)

Лектура: Светлана Градинац

Сарадници и волонтери: Гроздана Лучић Лалић (Србија), Ана Стјеља (Србија), Христина Николић Мурти (Индонезија), Розалина Таварес (Бразил, Амазонија), Вивиан Сандгрин (Данска, Гренланд), Видад Лауеђ (Алжир), Душица Вуковић Богдановић (Велика Британија), Бјанка Рамос (Филипини), Шери Бушра (Египат), Брандон Наупа (Вануату).

Сва ауторска дела у зборнику (свака фотографија, текст и превод) објављени су уз сагласност аутора – књижевника, преводиоца и фотографа. Свако прештампавање или умножавање је забрањено без њихове сагласности.

УДРУЖЕЊЕ ЗА КУЛТУРУ, УМЕТНОСТ И МЕЂУНАРОДНУ САРАДЊУ „АДЛИГАТ“

WORDS CONNECT CONTINENTS
Речи спајају континенте
Supported by

Ніози Оливиа Осуоха

(Нигерија)

Афричка девојка

Равни су ми шадани, али не и душа
 Барем сам висока девей сїоїа¹
 Моја ойушїена одећа не ойисује моју личностї
 Свакако, ја сам једна у целом свейу
 Моје мале їруди не сїуїавају моју їамейї
 Ја сам феномен!
 Слушај како моје їрубо лице їовори їрелейу судбину
 Види моју неуредну косу како їласно маше слави,
 Слушај како моји крайїки нокїїи зову свейове у ред
 Види моје црне очи сїајне као злайїо
 Слушај како мој слаїки нос удїше блїсїаве
 дијаманїе
 Види како моје дуїе ноїе їоносно корачају їо їрњу,
 Ова афричка девојка, о їрїрода – їо си їїи!
 Не їрїеда ми нож да бїх їовећала своју лейоїу
 Нїїїи хемїкалије да їроменим своју кожу,
 Хеј! Види како ми козмейїка ласка.

Али їледај моје скиїнице како лудују у хармониї
 Осеїи како моје исїружене руке чїне клонулим
 неїсїричана чуда

И моје велике уши шїром размакнуйїе
 Ова афричка девојка, о їрїрода – їо си їїи!
 Брадавице које су їоказивачи, ми обмоїавамо
 Грудї које су комїаси, ми чувамо
 Нїїїи заробљавамо нїїїи икоїа їоробљавамо
 Да нам је їолоїїиња їрофесїја, ала бїсмо вас
 уїрозили!

Вїїїка сам, модел їо їрїроди
 Ремек-дело божансїїа
 Ако се уїоїум у будућностїи
 Сачекај да видїиш моју дрскосїї!

Ја сам оркесїар, мелодија
 Ја сам хемїја; неразбљажена
 Ја сам їалерија, чїсїїа
 Ја сам изложда, црна и їїуїа!

Ти си и садржај и їосуда
 Задовољена и усредсређена
 Ти си їїакмичење и їоїрїаїа,
 Тако си неокаљана и сїрова,
 О, афричка девојко!

Не осећај се їогређено, заїїрај изнад сїољашностїи,
 Црїїај изнуїїра и украси своју унутїрашњосїїи
 Лейїи високо, їрїрода одїлује у їебї,
 Феноменална девојко, доїїњо лейоїе.
 Камере узїмају мїїїо, оїледала су корумїїрана
 Сенке су їамне, одјеци искрївљени
 Ыїак їмам сан, сан їїако јасан
 Да ће се једної дана їаїарацїи їодиїїи
 Храдро и дрско да сведоче о мојој лейоїїи.

Ова девојка ће сїалиїїи камере
 И саїорейїи оїледала у їейео!
 Пїрсїнзи су сурови, їоврећују ме
 Прїче моїу бїїїи найїсане, не само їейїоваже
 Ожїїїи моїу бїїїи звезде, чак и їїабуи,
 Драїа афричка девојка, їрїрода – їо си їїи!
 Да је їолоїїиња їрофесїја, како бїх засїїрашїла
 Адама!

Да је їолоїїиња їрофесїја, обезвредїла бїх Еву,
 Кнежевїна, моћ
 Сїла, їїворац,
 Ја владам своїм свейом!
 Заїамїїи да сам їоїїа, не жалїм речї
 Ова афричка девојка јесїе їрїрода на делу, чувај се!

Превела са енглеског
 Милица Стојковїћ

Ахсен Марїиш

(Алжир)

Бїћу їївоја сенка

Наћїи ћеши ме на исїїом месїїу
 Чїм їе їрвї зрачак їрбодое
 Леђїма окренуїїу сунцу

Сїїајаћу уз їебе, савїјаїїи се,
 Ако се окренеши ка сунцу
 Иза їебе, бїћу їївој верни їсїћ

Кад се сунце їојави у зениїїу,
 Веровала бї да сам несїїао
 С олакшанњем, їомислїла бї да сам се враїїио у склонишїїе
 Али ја осїїајем, док їод је сунце їїу
 И кад їод їомислїи да ћеши се онесвесїїїи здої врућїне
 Поїледај у своја сїоїаїа, бїћу їїу да їїи одам їочасїи

Превела са енглеског Милица Стојковїћ

Масугул Хок

(Бангладеш)

Пуїїовање

Од їисаћеї сїоїа
 Пробудїише се очи усред їоноћїи

Расуїї месец
 Долази до їрозора да удахне
 Домаћа црна мачка
 Несїїаде у мраку

Уїїоїљен у надмесец
 Посїїајем месец

Пуїїујем у месечево царсїїво

Превео са енглеског Виктор Лазїћ

Беаїїриз Маскарењас

(Амазонија, Бразил)

Сїїворови
 (одломак)

Добро јуїїро, кажу малерозни
 Добро јуїїро, кажу наїмїнкани
 Добро јуїїро, кажу обавешїїени
 – они шїїо їласа немају, ћуїїе.

Пїшем добро јуїїро иако се не будим
 иако ми недосїїају канце у їод зарївене
 Пїшем оно шїїо је некое украдено
 из їрла, из їласа, хлеб свој једем.

У свакој їесми друїо је лице
 а на неким од њїх нос мој
 на друїїма їак моја коса
 али свїма је у очїма їерейї
 као у їавранї.

Терей їрїче
 из свакоїа сећања
 већї је
 од масїїїла,
 од їаїїра,
 од свейїа
 и ничеї више нема
 – осим бескрајної свейїа.

Из їе їесме їледа ме
 їїерейї,
 склужчан је
 шайуће
 ако се и їравим да їа не видим
 знам да он види мене
 и каже:
 – види ової сїївора.

Моје ме доје не скрївају
 у їїој јесени слабїх доја
 јер нема ничеїа шїїо ме скрїва
 од чудної сїївора исїїої као ја.

Пїшем јер немам будањ
 а самба се рађа само у їїоїлом даху
 у себї їїражїм соїсїївени укус
 али не налазим никаквої звука
 само мирис смрзнуїїої меса
 свїх їїїх људи.

Њїх не їрїеда їледаїїи као сїїворове
 нїїїи оне које људи једу
 нїїїи као људе које друїи људи једу
 нїїїи као оне шїїо умирї їладни
 нїїїи као иједне сїїворове
 нїїїи као мене.

Превео са португалског Младен Ђїрїћ

Санцукїїа Дасїїуїїа

(Индија)

Ја нїсам Лакїмї

Немој, немој ме зваїїи Лакїмї
 Никада не моїу бїїїи Лакїмї
 Желїм да лейїїм змајевїма
 Желїм да се їењем їо дрвећу
 Желїм да чїїїам и їїшнем
 Желїм да їевам и їїрам
 Желїм да се їењем на їланїне
 Желїм да їїївам у морїма
 Желїм да радїм оно шїїо воїїм
 Кад їод їожелїм
 Желїм да будем љуїїа
 Да будем лоша
 Не моїу да будем у ћошкї їросїїорїїа са чеїїїри
 зїда

Не моїу да будем у врїїлозїма
 Желїм да їїечем у їлавном їїоку
 Да будем у вїровїма
 Желїм да луїїам и їїрчїм
 Желїм да једем воће са дрвећа
 Да їїїем до їоследње каїїи
 Сок од їрожђа
 Желїм да кувам за себе

Желїм да сањам
 Желїм да корачам дуїїїним луком
 У сїекїїакуларном їрївїїењу
 Не моїу бїїїи Лакїмї
 Никада нећу їасїїи на їїесїїу издржљївосїїи
 Морам да їрїчам
 Морам да їїачем
 Морам да врїїїїїм

Морам да се смејем
 Да їїївам у рекама
 Не моїу да їїївам у базенїма
 Желїм да лейїїм као орао

2 Хїндуїстїчка богиња богатства, љубави и лепоте.

1 Око 175 центиметара.

Да клизим као ђеро
Заувек ћу њасићи на твесићу издржљивости
Одбацила сам селотијеј са усана
Певаћу њесму слободе
Можда нисам Лакшми
Али ја њосићојим

Једносџавно не моћу дићи Лакшми
Морам да ѡрекинем џишину
Моје доџајсџиво нису драћуљи
Моје доџајсџиво је мој циџански дух
Не моћу дићи Лакшми
Не моћу дићи добра, разумна, џиша Лакшми
Не моћу дићи анђео у нечијој кући
Не желим да будем бесџелесни дух
Не желим да будем Лакшми
Ја сам Алакшми³
Зароби ме ако можеш!

Превела са енглеског Милица Стојковић

Марсија Вајна Камбеда

(Амазонија, Бразил)

Време климе

Посџојало је време – одређене временске ѡриликe
Када су лејџири џлесали,
Засџали на џрави да се одморе
И чују одјеке ѡсеме вејра.

Посџојало је време – жесџоке временске ѡриликe
Када је сунце јаче сијало
Освејљавало џуи миром и добрџојом
Плод је сазревао
Нико није био ѡввређиван.

Посџојало је време – широко време,
Када је земља у свом сјају
Хранила свеј срећом и љубављу
Биљке су из ње ницале
Имала је ѡишџовање и вредносџи.

Превела са енглеског Милица Стојковић

Ашраф Абдул-Јазид

(Египат)

Вечери

Тражим неискоришћена лица

У џомили унишџених маски

Да ѡрикријем
– Када сам џе уџознао –
Нека џуја је ѡрекривала
Конџиненџи мој срца.

Мучен неким ѡсемама
Моје су уши забачене иза џласне џишине
Да чују исџе весџи изнова.

Исџред хиљада заџворених враџа
Палаџе саздане од џује мој срца
Сџојим,
Без кључа.

Везујем камен џишине за џлаву
И џадам

³ Супротност богиње Лакшми.

У море сна,
Као сигро које ломе
Груди океана!

Диже се из џлаве
Сећање на смрџи, и расџе,
Да ди џало у моје масџило.
Оно мрџве људе
Расџриује као џисма
У шакама вејра.
Илузије џамбурају џо мом срцу,
Никад се нећу осећаџи мирно
Све док моје срце не сџави своју сџрелу
У кожу џама.

Причам ћерки ѡричу
Пре неџо џићо засџи,
Али нас ноћу увек најџадају
Пре неџо џићо ѡринц из наше дајке
Уџозна девојку са кристџалном цићелом.

Заџвори ѡрозор дана
У лице синоћним сновима.
Да џлачем иза завеса
Забораљених дана.

Превела са енглеског Милица Стојковић

Данијел Џон Т. Сајкон

(Филипини)

Тачка свејлосџи

Тачка свејлосџи се назире,
Посџаје јаснија док џумарам џо мраку.
Досџићао сам дубину џама
Једини је избор окренуџи се, кренуџи даље.

Још увек дишем.

Моје очи и даље виде
Тачку свејлосџи, која ѡрочишћава
мој џуи, џолајано.

Гледам уназад, у мркли мрак,
Време је да насџавим џуи
Ка џачки свејлосџи.

Дуџо се одмарах у џомрчини
Поџрчаћу ка свејлосџи
Уздућен, јер ноћ беше ѡредуџа
Висок скок удаљ, и џад на џлаву
Насмејох се, коначно знам:
Живоџи је баш овакав.

Превела са енглеског Милица Стојковић

Кајоко Јамасаки

(Јапан)

Последња кућа

Песма се, као раџи, џолако ближи крају.
Кроз оџворена враџа улива се
лејџи сунџон.

Деца, на џоду, окружују свејџиљку
коју сам уџалила: била сам
сџасена чудесном снаџом,
као у молиџви.

Замириса биље.
„Знам. Мајчина душица.”

Као џосле кише,
као џосле
сна.

Превела ауторка

Реџма Рамиш (Индија)

Тишина

Тишина је комад мора,
Зид чађи,
Инићимно сећање које скуџља кожу.
Тишина је џлићка вода која се одмара око џвојих џлежњева,
Вечерње свејло које се уџојава у џнездо пасџавице.
Тишина је џољубац који џлови над језером џуним риба
Мокар и недовршен.
Тишина је џразно крило које даје џлад
Ка џланинама
Тишина су враџа која се оџварају џоџуи књџе и заџварају као
џесма.

Превела са енглеског Милица Стојковић

Абукахор Косим (Тадикистан)

Газела

Са наџом да ћу џи уџледаџи лице, ја сам се џоџуи дрвета
сасуџио.
Заџрлим џе са дожанском жељом чекајући зору, а суџим се.
Суџићина Боџа је далеко, велика и дубока.
Милујем ѡране вејром, милујем и џледам како се суџим.
Мислим да сџадљика џоџиће од сувоџ корена.
Као џићо је наџа радосџи живоџа, али сада се суџим
Сџрџљење ме оџија и од среће небо је ѡрекривено злаџом зоре!
Младо дрво шуџићи ѡранама, џџра. Гледам и суџим се.
Суџићина Боџа је далеко, велика и дубока.
Вејтар милује ѡране, милује и џледа како се суџим.

Превела са шпанског Милица Стојковић

Сиџан Со Соумано

(Мали)

Моје сиромашџиво

Сиромашна сам, сиромашна сам!
Људи свеја, ја сам сиромашна жена!
Мој конџиненџи зове се Африка!

Или ѡре, земља Тома Санкаре⁴.
Африка црних људи!
Црна Африка неџраведних!
Ја сам сиромашна!
Сиромашна на доџајом конџиненџу!
Сиромашна на конџиненџу од злаџа!
Ако је мој конџиненџи доџај, заџићо сам ја сиромашна?
Таква сам, јер добрих вођа више нема.
Сада сви раздвајају!

⁴ Томас Изидор Ноел Санкара (1949-1987), официр, председник Буркине Фасо, револуционар и теоретичар панафриканизма, реформатор веома популаран широм Африке, познат као „афрички Че Гевара”.

Свако мисли само на своју државу.
Причају да им је до Африке сјало,
комије не љедају, само своју државу, мало.
Зашио лидери којима је добро, не ѿмојну својој браћи?
Неразвијени се не уљедају на развијене,
Они који су ме раније водили, друјачији су од данашњих
вођа.

Борише се за бојастиво моје црне земље,
Чезнуше да јој завиди цео свет!
Данас сви само желе да ѿродају тило ѿод мојим нојма
и најуне своје цетове.

Превод са француског Тања Милошевић

Марија до Самеиро Баросо

(Португал)

Плаве виолине

Анђео ме носи кроз широки,
Бескрајни свет,
Њејова крила додирују ојворену тшаму,
Прсти му се ѿмерају,
Њејов људски дах је још жив.
Сјушиам се у најдубље ожилке
Мој лица.
Ту он живи.
У светлим месечевим нојима,
Осећам да живи.
Једном смо се ијрали у јарко
Сунчаној кући.
Био је са мном као златна звезда
На тшамном небу.
Био је мој близанац,
Никад ја нећу довољно ојлакајти.
Сада, дејшњство је ѿрошило,
Кућа је зајворена
И долазе мрјиве ијице.
Оне исјуњавају кућу
Док свирају плаве виолине
Бескрајне ѿноћне ијесме
На септемдарском раздоју,
Гарденије слајкој мириса
И мајска одећа.

Превела са енглеског Милица Стојковић

Клаудија Пијино

(Италија)

Ово није збојом

Једној дана никла су тш крила
И тш си ојрезно ѿрелешо ѿланине и долине
Сада исјред себе имаи мало светло
Да тш освешли мрачне ѿћине и клисуре.
Ускоро ћеш имаји ѿрозиран додир
Да зајреје срца и ум тшвојих вољених.
Ово није збојом,
Врајићеш се.
Бићеш лисј који ѿсјаје хумус
Да нахрани корење.
Бићеш кай која ѿсјаје ѿара
И кондензује се нејде друјде
Бићеш славуј
Који улейшава сјаростј друјих људи.
Бићеш корак у бесконачности,
Комјас храбрости за дојворени састјанак.

Превела са енглеског Милица Стојковић

Џејмс Тијан Тијанју

(Кина)

Смрј је само мир

Мален ѿојш семена,
Танак као дрво.
Један дан, можда, баш буде ѿследњи дан,
Веровајно ћу једној дана несјати.

Као звезда ѿуна наде,
Као река никад ѿразна.
Који је избор моје судбине,
Не желим да будем налик Паризу.

Вајим за још које снове,
Ијоришем сјвари и ѿромене.
Несјадох, исјо као шјо ћу се сујра ѿјавији,
Смрј је само мир.

Превела са енглеског Милица Стојковић

Мари Ана Замий

(Малта)

Уска црвена хаљина која ослобађа

Вечерас ћу обући црвену хаљину.
Да ѿрославим.
Сјавила сам велике минђуше.
Црвени руж, црни ајлајнер.
Да ѿново ѿлешем тшанјо са тшодом.
Сећам се ѿследњеј ѿлеса оне ноћи, кад смо
пдедали са ѿрозора.

Сањали смо о будућности.

Поразео ју је црни вирус, ѿандемија.
Танјо смрји.

И зајворили смо очи.
Ојкрили да смо још увек овде.
Да је ѿјово.

Вечерас је исја хаљина на мени.
Ослобођена сам сјиска короне.
Не сјавај вечерас, ноћ је све јаснија.
Ијрајмо тшанјо и ијјмо.
Слододни...

Превела са енглеског Милица Стојковић

Џенифер Салида

(Либан)

Само данас!

Воли ме само данас
На тшренујак, неко време, на секунде
Воли ме само данас
Без броја и без адресе
Воли ме сада, ѿре но шјо касно буде
Воли ме данас, јер јуче је већ иза нас

А сујра ... Сујрашњица је фашаморјана којој можда
никада неће доћи час

Да болестј заборава искорењена буде
Да универзум ѿревари нас
И обећа нешјо шјо не једном ѿрекшији
Годинама тшражим ванвременску љубав
Као ѿдуну жице на виолини
Жећ коју може ујасији само вода
Да неограничена, без ујовора, без лишавања буде
Сјрасији које се рујају обичајима и одрицање куде
Без изјовора, да дело наших руку буде
Чезња која нишји сем ѿјојоја не може да буде
Љубав, све шјо јој је довољно, јестје сећање које је некад
мојо да буде!

Превела са арапског Тања Милошевић

Гунаван Мохамад

(Индонезија)

Можда сам тш избрисао име

Можда сам тш избрисао име
ћоном цјеле
Као шјо си у ѿрошлом рају
тш избрисао моје

Можда оно шјо си избрисао није моје име
Можда оно шјо сам избрисао није тшвоје име
Можда чак нисмо ни били овде
Била је само шума, далеко на јују, јујарња киша

Превела са индонежанског
Христина Николић Мурти

Миа Бјрн,

САД

Муња без кише

Нови ветјар ѿролази кроз ѿустшњу
Сакуљта ѿрашину у облацима
Врућина расје у долинама
Муња без кише силази

Нема кише, нема сјасиочевих суза,
Нема ѿлудова са круном од маслинових ѿранчица
Шја је Бој сковао од оноја шјо је човек најравио
Муња без кише силази

Мале дрвене ѿраћевине ѿре
У овим ѿрадовима нема кула од слоноваче
Неки жваћу и ѿлачу да би одржали ред
Муња без кише силази

Нема знакова, нема дожанских руку,
Ово је ѿакао, земаљски везан
Нема начина да се ѿревазиће
Муња без кише силази

Пшам се какав је данас рај
Да ли анђели ѿласно ѿлачу
Да ли серафими жале ѿихово јадиковање
Моји би да ујасе зајлаћену земљу
Док се вајрени урајани
Грче наоколо
Шја је Бој сковао од оноја шјо је човек најравио
Муња без кише силази

Нема кише, нема сјасиочевих суза, нема начина да се ујаси
Шја је Бој сковао од оноја шјо је човек најравио
Муња без кише силази

Превела са енглеског Милица Стојковић